

הדרך היומית

מסכת ערכין דף יט - דף כ

ח' בשבט - ט' בשבט התשע"ב

דהוי כאומד של נזקין.

יט) גמ', הא אמדוהו חדא זימנא או דילמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא. הקשה ההפלאה שבערכין, איך אפשר שיספיק באומדנא תלתא, הא בסנהדרין (פח). מבואר, דהיכי דבעי אומדנא של עשרה בהקדשות, אף בדיעבד לא מהני הפדיון אם לא נישום בעשרה, וודינא דדמי עלי ילפינן מהקדש, כמבואר בסנהדרין (טו.), ונשאר בצריך עיון. ובשפת אמת תירץ, דהבעיא, בגוונא שאמר על עצמו דכיון שידוע כמה דמיו, כשאמר "דמי עלי" נתכוין לאותה שומא, אבל אם אינו יודע האומד, או איש אחר אמר "דמיו עלי" דלא ידע מאותה שומא, ודאי צריך שומא בעשרה, דאי לאו הכי למה לא בעי רבא בקיצור, "אמדוהו שלא בעשרה מהו". וכן בבעיות האחרות, דמי עלי, ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי, נמי יש לפרש, דאיירי דוקא בהאי גוונא. ולכאורה דבריו צרכים עיון, דאם כן איך נבאר לאידך גיסא, "או דלמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא", הא דעתו היתה לאותה אומדנא. (ש.ב.י.). ובחידושי הגר"ס (מכון ירושלים, קדשים) תירץ, דבגוונא דידן, כיון שכבר הוה עליה שם "אומד" מחמת שאמדוהו לנזקין, שמא בכהאי גוונא מועיל נמי גבי הקדש.

כ) תוס' ד"ה או דילמא, בתוה"ד, והא בית דין שקול הוא וכו'. והרשב"א במגילה (כג:) תירץ, דכיון שפירט הכתוב עשרה כהנים בפרשה, על כרחך הוה עשרה ממש, דאי לאו הכי הוה ליה למיכתב אחד עשר. וטעמא דמילתא, משום דשומא היא, ואינו דין ממש.

דף כ ע"א

א) גמ', או דלמא כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה. הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי לא יהני חד אומדנא לשני החיובים. וכתב דאפשר דאין הכי נמי, ומיבעיא לן היכא דעשו האומדנא רק עבור נדר אחד, האם מהני נמי לנדר השני. ולכאורה לשון הגמ' קצת קשה, דמשמע דהספק בבאין לאמוד לכתחילה, אי אמדינן חד אומדנא, ולפירוש זה לכתחילה ודאי יכול לעשות חד אומדנא, והוה ליה למינקט ספיקא, אי בחד אומדנא סגי אי לאו. (א.ג.א.).

ב) גמ', או דלמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי. כתב בחידושי הגרי"ז, דיש לבאר דהספק הוא, אם הוי חד נדר, או שני נדרים.

ג) גמ', אם תימצוי לומר וכו' אמדוהו מאליו מהו. והתוס' בד"ה אמדוהו לא גרסי "אם תמצוי לומר", כי יכול להסתפק בפני עצמו. ולכאורה צריך עיון, דבגוונא דלעיל שאמדוהו לנדר אחר, אי אמרת דלא מהני, כל שכן דאמדוהו מאליו לא מהני, ואם כן על כרחך הך איבעיא באם תימצוי לומר דהתם, דדילמא הכא גרע כיון דליכא כונה כלל. עוד קשה מה הוצרכו בגמ' כאן להזכיר הטעם "או דילמא בעינן כונה לאומדנא". הא אותה סברא נקטינן כבר בכלהו איבעיות. ובספר עבודה ברורה כתב, דאפשר דהיכא דאינתיק לשם נדר אחר, גרע טפי מאמדוהו סתם.

ד) גמ', דתנן דמי עלי ומת וכו' ואי סלקא דעתך אמדוהו מאליו הוי אומדנא הא אמרי וקאני. כתב בהפלאה שבערכין, דאף לפי מה שכתבו התוס' לעיל (יח.) ד"ה שיתן, דאיכא שום קרא ללמד שנותן כשעת נתינה ולא כשעת הנדר, מכל מקום פריך הכא, דמהאי קרא גופא חזינן, דאומדנא דמאליו לאו כלום היא. נלומר, דודאי לא קפיד קרא אשעת נתינה ממש, אלא תלוי בשעת אומדנא, וכדאמרינן בגמ' בסמוך "דמי עלי מחוסר אומדנא", ואי מהני אמיד מאליו, אמאי תלתה תורה בשעת האומדנא בפועל.

ה) מתני', האומר ערכי עלי ומת יתנו היוורשים. כתב הקובץ שיעורים בכתובות (אות שכו), דהא דגובין מנכסים משועבדים בערכין, היינו משום דמת ואין לו בני חורין כלל, אבל בחייו ויש לו סלע בני חורין, כיון שחידשה התורה דנידון ב"הישג יד" ולא יותר, לא גבינן ממשעבדי דידיה אף שיש בהם כנגד שאר הערך, דהא כי ליכא לוה ליכא ערב, ושיעבוד נכסים היינו משום דנכסוהי ערבאין ביה, וכדאמרינן בבכורות (מח.). אבל הכא שמת ואין בידו אפילו סלע בני חורין, הא אמרינן לעיל (ז:): דאין דין הישג יד בפחות מסלע, וממילא נשאר עליו כל החוב, ומשום הכי גובין ממשעבדי.

ו) מתני', דמי עלי ומת לא יתנו היוורשים שאין דמים למתים. הקשה החשק שלמה, למאן דאמר דשיער המת מותר בהנאה [עיי' לעיל (ז:)], יתחייבו כנגד

יב) גמ', דאורייתא קיבורית כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. הקשה במוצל מאש, לדעת רש"י (בעמוד א) ד"ה עד, דבנדר נמי הוי עד שחיו, אמאי הוצרך לומר טעמא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, הא מדאורייתא נמי מתפרש כן למסקנא דהשתא. ולא מסתבר לומר דמדאורייתא היינו רק עד הקיבורת ממש ותו לא, דאין סברא לחלק באמצע העצם. אמנם בחידושי הרמב"ן בשבת (צב.) כתב, דבלשון תורה אינו נקרא "יד" אלא עד הקיבורת ולא עד שחיו. והוכיח מכאן דמרפקו דמתניתין, אינו עד שחיו אלא הקובד"א שבסוף הזרוע, דאם הוי עד שחיו, נמצא שאתה מחמיר בנדרים יותר מלשון תורה, והכא אמר דהלך אחר לשון בני אדם ומקילינן בהו טפי. ונלכאורה צריך עיון, דהא ברגל ודאי הוי לשון בני אדם לחומרא טפי מלשון תורה כמבואר בסמוך, ואם כן אמאי פשיטא ליה דנאמר לקולא. (א.ג.א.).

יג) גמ', ורמינהו רגלים פרט לבעלי קבין. כתבו התוס' ביבמות (קג.), ד"ה פרט, דאף דמסקינן בחגיגה (ג.) דבעלי קבין איתמעטו מקרא ד"פעמים" ולא מ"רגלים", מכל מקום פריכה הגמ' שפיר, מהא דאסמכיה תנא אקרא דרגלים. [דבחגיגה (ד.) בברייתא, קתני רגלים פרט לבעלי קבין, והיינו אסמכתא בעלמא כמו שביארו התוס' בחגיגה (ג.) ד"ה מפעמים].

יד) גמ', שאני התם דאמר קרא מעל רגלו. ופירש רש"י בד"ה מעל רגלו, מה שעל רגלו. ובחידושי הריטב"א ביבמות (קג.) הביא דיש שפירשו, דילפינן מדכתיב "מעל רגלו", שכל שהוא מן הארכובה ולמטה רגל הוא, וקרוי עליונו של רגל. [והיינו דוקא לגבי חליצה].

טו) תוס' ד"ה חליצה, בתוה"ד, ולא נהירא וכו' דאפילו חליצה למי שנהפכה רגלו חליצתה פסולה. ובתוס' יבמות (קג.) ד"ה מאן, משמע דכוונתם להקשות, אמאי בנהפכה רגלו לא יהני החליצה מחמת שוקו. ונלכאורה צריך לבאר כוונתם, דכיון שהשוק הווי נמי "רגל" אם הוא החלק התחתון של הרגל, הכי נמי נימא בנהפכה רגלו. [ורש"י ביבמות (קג.) ד"ה על ליחתא כתב, דלא דמי נחתך רגלו לנהפכה רגלו, דבנחתכה קם ליה שוק, ויבא"ש יבמות (פרק יב סימן ז) כתב בשם רש"י "קם ליה שוק במקום רגלו"], ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו, והאי לאו רגל הוא. והתוס' (שם) ד"ה מאן הביאו בשם רש"י, דכיון דקודם קטיעה היה שוקו מעל רגלו, אחר קטיעה נמי קרינא ביה מעל רגלו. ודייק הבית שמואל (באבן העזר סימן קסט ס"ק לד.), דלפי זה, בנולד קיטע ברגלו, החליצה פסולה.

טז) בא"ד, צריך לפרש דמיירי הכא מקשרי הרצועות של המנעל וכו' אם קשרן למעלה חליצתו פסולה. והרא"ש ביבמות (פרק יב, סימן ז) הקשה אהאי פירושא, דמאי נפקא מינה היכן נקשרו הרצועות, ואפילו אם חולץ בלא קשירה אמאי יפסל, הא לא נרמזה קשירה בתורה, ולא נאמרה מהלכה למשה מסיני.

יז) מתני', כמה הוא שוה ביד ובלא יד. ובגמ' אמר רבא, דהוא כאומד של נזקין. ובשיטה מקובצת (אות ט) בשם הרא"ש הקשה, הא מה שבנזקין שמין היד אגב כל הגוף, אינו מסברא, אלא ילפינן לה מדכתיב גבי שדה "ובער בשדה אחר", מלמד ששמין אגב שדה, דבבבא קמא (מו.) מדמי להדדי הא דשמין יד אגב הגוף, להא דשמין אגב שדה. ואם כן גבי נודר דמים דליכא קרא, אמאי לא נשום היד בפני עצמה, וליכא למימר דילפינן הקדש מנזקין, כדמוכח בבבא מציעא (צט:). ותירץ, דלעולם לענין "שומא" ילפינן הקדש מהדיוט, ודוקא בדבר שאינו צריך שומא לא ילפינן הקדש מנזקין (ועיי' שם). ובחידושי הגרי"ז תירץ, דבבבא קמא (שם) איתא "קוטע יד עבדן של חברו", ומדלא אמרו "בקוטע יד חברו", משמע דבחובל בחברו לא בעי למילף משדה דשמין אגב כל הגוף, וטעם החילוק, דתשלומי חובל בחברו אינו משום הפסד הממון, אלא חידוש התורה, ובהא פשיטא דהשומא אגב כל הגוף. ודוקא בחובל בעבד של חברו שהפסידו ממון ממש, סלקא דעתין דנשום היד בפני עצמה, כיון שבאמת יש לו תביעת הפסד יותר. הלכך הוצרכו למילף מ"ובער בשדה אחר". ואם כן הכא גבי דמים שאינו ענין של תביעת הפסד, פשיטא מסברא דשמין אגב כל הגוף, וכחובל בחברו.

יח) גמ', אומדין אותו אומד של נזקין. ברש"י בבבא קמא (פג:) ד"ה וכמה משמע, דבחובל בחברו שמין אותו כעבד עברי, שראוי הוא להמכר. והרא"ש (שם פרק ח סימן א) כתב, דנישום כעבד כנעני. וכתב בחידושי הגרי"ז לעיל (ב.), דלדעת רש"י, גם במתחייב דמים שמין בעבד עברי, וכדמשמע הכא

הדרג היזמי

מסכת ערכין דף כ

ט' בשבט התשע"ב

יד) גמי', לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ה מ"ה), דמתניתין אתי לאשמעינן, דלא תימא דהוי כאומר דמי פלוני עלי ומת הנידר, דאין דמים למתים כדתנן לעיל (בעמוד א), דדוקא לענין אדם אמרינן אין דמים למתים, אבל בשאר מינין משערין אותו כמה שוה כשהוא נותן. וכתב האור גדול על המשניות, דלדברי הרמב"ם דסיפא מיירי בחיוב שווי הנבלה, הא דברי שא תני דפטור מלשלם, על כרחך צריך לפרש דלא מיירי בנתחייב דמים, דאם כן אמאי לא יתן דמי הנבלה, אלא רישא מיירי שהקדיש השור והבית ממש. [ודלא כתוס' ד"ה אמר].

טו) גמי', שם. עיין באות הקודמת, אמנם רש"י בד"ה לא שנו כתב, דאם אבד השור הדמים לא אבדו. ומשמע, דצריך ליתן כל דמי השור. וכתב העולת שלמה, דהכי משמע מלישנא דמתניתין, ודוחק לומר דמתניתין איירא בשמוהו מחיים, והקשה, דאמאי יתן כל דמיו. וביאר, לפי דברי התוס' לעיל (יח). ד"ה שיתן, דהא דמשערינן דמים כשעת נתינה ילפינן מקרא, ואם כן יש לומר דהיינו דוקא לענין דמי אדם, דקרא ד"נדר בערכך" דמיירי בדמים, לא מיירי אלא בדמי אדם. [אמנם אכתי תיקשי בדעת רש"י, דלעיל (יח). ד"ה שיתן פירש דהא דנותן כשעת נתינה סברא הוא, ואמאי פירש כאן שנותן כל דמיו], ולפירוש התוס' בד"ה והא, דבמתניתין גוף השור קדוש כיון שהשור שלו, וכן לפירוש בתרא דמיירי הכא שאמר "יקדש שור לדמיו", לא דמי לחיוב דמים דעלמא, ולא קשיא מדי.

טז) גמי', אבל אמר שור זה עלי עולה וכו' עלי להביאו קאמר. כתב העולת שלמה, דהיינו דוקא בשור, דשייך לומר עלי להביאו לבית המקדש, אבל בבית, שפיר יש להעמיד באומר בית זה עלי קרבן, וכיון שאמר עלי, מתחייב באחריותו. ועיין באות יח, שתלה זאת בפירושי התוס'.

יז) גמי', דקתני סיפא דמי שור עולה השור חולין וכו'. ובשיטה מקובצת והרש"ש הגיהו, דמי שור זה עלי עולה. וכן איתא בהעתקת התוס' ד"ה מיתבי.

יח) תוס' ד"ה והא, בתוה"ד, ומאי קפריך וכו' וההיא דמתניתין בשלא הפריש כלום וכו' דהשור גופיה חולין, הקשה בעולת שלמה, דהתם לא פריך מבבא דשור דמיירי בעולה, אלא מבית, דהא בקדשי מזבח מודה ריש לקיש וכמבואר בתוס' (שם) ד"ה דוקא, ובבבא דבית שפיר יש להעמיד בדלא אמר "דמי" אלא אמר "בית זה עלי קרבן", דכיון דלא שייך לומר עלי להביאו, על כרחך לאחריות קמכוין. ואם כן שפיר פריך התם. ותיריך, דכוונת התוס' דיש להעמיד מתניתין בחדא גונא, כיון דקתני להו בהדדי, ואי בשור מיירי שהשור לא קדוש, על כרחך דאף בבית מיירי דאמר "דמי" ולא הקדיש גוף הבית כלל, ומשום הכי הקשו, מאי פריך אריש לקיש. ובתירוצם דנקטי דהשור קדוש משום מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, אף דבבית לא שייך האי טעמא, מכל מקום כיון דקתני להו בהדדי, על כרחך דבבית מיירי בדלא אמר "דמי בית", אלא בית זה, ומקשינן אדריש לקיש מבית.

יט) בא"ד, ועוד יש לומר דהא דאמר רב חייא בר רב וכו' פירוש יקדש שור לדמיו וכו'. כתב האור גדול על המשניות (פ"ה משנה ה), דלפירוש זה, אם יאמר סתם "דמי שור עלי" ומת, לא יתחייב אלא בדמי שור מת, דהא חיוב דמים בשעת נתינה, ומתניתין משמע שנותן כל דמיו, ולהכי צריך להעמיד דוקא בכהאי גונא.

כ) גמי', אף על פי שחלטו בהן אומר לו הרי שלך לפניך. התוס' בד"ה אף על פי, הביאו דעת ר"י דהבית מותר בהנאה. וכתב בשיטה מקובצת, דלדעתו חידוש התנא הוא. דאף דדירה גרועה היא, שהרי בליו טמאים, מכל מקום מצי אמר ליה הרי שלך לפניך. והתוס' מסקי דבאמת הבית אסור בהנאה, ואפילו הכי אומר לי הרי שלך לפניך, משום דמיירי באמר לו "בית זה". ורש"י בד"ה אף על פי פירש, דאף שעומד לנתן, כל זמן שלא נתצו אומר לו הרי שלך לפניך.

כא) [רש"י ד"ה נתצו, בתוה"ד, דמשום מזליה דמשכיר הוא וכו'. מדהוצרך רש"י להאי טעמא, לכאורה משמע דמפרש, דמיירי שהשכיר לו "בית זה", דאי השכיר לו "בית סתם", כשנפל הבית ודאי צריך להעמיד לו אחר, וכדאיתא בבבא מציעא (קג.). ואין צריך לטעמא שפירש רש"י. ועיין אות כ"ד וכ"ה].

דמי השיער.

ז) [תוס' ד"ה דמי עלי, בתוה"ד, דמי ניזק ששמין אותו לאחר מיתה כמה היה שוה מחיים גזירת הכתוב היא. אמנם ברש"י ד"ה שאין פירש, דהתם טעמא דמשעה שהזיק רמי עלייה לשלומי כשעת ההיזק. ולכאורה צריך ביאור, אמאי מיאנו התוס' בפירוש רש"י הא פשוט הוא. ואפשר דהוקשה להו, למאי דאמרינן בבבא קמא (מ.), דאף מאן דאמר כופרא כפרה מצי סבר שמשלם דמי ניזק, דבהכי הוי ליה כפרה. ולהאי מאן דאמר אין התשלום בעד הניזק, אלא שהתחייב לשלם דמי הנהרג, אם כן מצינו דשמין דמיו השתא, לפי מה שהיה בחייו. ומשום הכי כתבו, דהתם גזירת הכתוב הוא. (א.ג.). ולכאורה יש לבאר, דפליגי אי חיוב הכופר לנהרג והיורשים מיניה קא ירתי, וכדכתב החזו"ן איש (ב"ק סימן טו סקל"ו), והכי סבר רש"י, ועל כן כתב, "וההיא שעתא חי הוא". או דנימא דחיוב הכופר ליורשים, וכדכתבו המנחת חינוך (מצוה נא סק"ג) והאור שמוח (פ"ט מנוקי ממון), והכי סברי תוס', ואם כן קשיא להו למאן דאמר כופר דמי ניזק, הא אין דמים למתים, ועלה משני דמאי דמשלם כופר גזירת הכתוב היא. (ש.ב.).]

ח) תוס' ד"ה ואין נידונין בהישג יד, וקשה שהרי הקשנו לעיל דמים לערכין וכו' ואין היקש למחצה. ובהגהות הרא"מ הורו"ץ תירץ, דכיון דאשכחנא בדין הישג יד דאינו בפחות מסלע, דכתיב "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", ואי אפשר לומר כן לענין דמים, דהא פעמים הדמים פחותים מסלע.

ט) גמי', שמע מינה מלוה על פה גובה מן היורשים וכו' הכא במאי עסקינן כשעמד בדין. והתוס' לעיל (ו:) ד"ה כי כתבו, דאף למאן דאמר מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, מכל מקום בנודר ומעריך, שמא יחול מיד וגובה מן היורשים. וכתב בהגהות החתם סופר (שם), דנראה דתוס' לא גרסי בסוגיין האי שקלא וטריא. וכן כתב הרש"ש (כאן), וביאר סברת התוס', דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והחתם סופר כתב עוד, דנראה להגיה בתוס' שאינו גובה מהיורשים, ומה שכתבו שחל מיד, היינו דאיכא מצוה על היתומים לפרוע, אבל אין בית דין נזקקין לנכסיהם. ועיין בדבריו.

י) גמי', שם. הרמב"ם (בפ"א מערכין הכ"א, ובפירוש המשניות פ"ה מ"ד) כתב, דגובין מן היורשים דוקא אם עמד בדין, משום דכתיב "והעמידו לפני הכהן". וכתב התוס' יו"ט, דנראה דהרמב"ם לא גריס כגירסא דידן דמוקמינן בעמד בדין, משום דבלאו הכי הוה ליה מלוה על פה. ולגירסת הרמב"ם, משום דין "והעמידו לפני הכהן" מוקמינן בעמד בדין.

יא) תוס' ד"ה תנו רבנן, בתוה"ד, דחצי כלי אין שוה כלום. הקשה המעשה חושב, הא כלי מתכות חצייים שוה, ולא משמע דמיירי הכא דוקא בכלי חרס. ותיריך, דאפשר דמלשונו "ערך חצי כלי" משמע שיש חשיבות כלי לחציו, ובאמת אינו. ובשיטה מקובצת בשם הרא"ש ביאר, דאינו כדרך המתנדבין, משום דלא אשכחן בערכין שמתחייב בלשון פלגא, שהרי כשאמר ערך חצי אדם עלי, מתחייב בכל הערך.

דף כ ע"ב

יב) [גמי', אישתעבודי אישתעבוד נכסי ואומדנא גלויי מילתא בעלמא הוא. וחזינן, דאף שהדמים יכולים להשתנות לאחר מיתה לפי מה שיהיה שוה הנידר בשעת האומדנא, מכל מקום חייל מעיקרא שיעבוד נכסים, אף שאין שיעור החוב קצוב. וכן חזינן מדתנן בגיטין (מח:): אין מוציאין למזון האשה והבנות מפני תיקון העולם, אבל מעיקר הדין איכא שיעבוד נכסים, אף שאינן קצובין. (א.ג.).]

יג) מתני', ובית זה קרבן. פירש רש"י בד"ה ובית זה, לבדק הבית. ובחולין (קלט). בד"ה ובית הוסיף, שאף בדק הבית איקרי קרבן, כענין שנאמר (במדבר לא, נ) "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב". [אמנם בתמורה (יג.) איתא, דכך סבר רבי שמעון, אבל לרבנן לא איקרו קרבן אלא "קרבן ה'". וכדפירש רש"י (שם) בד"ה קרבן לה'. ואפשר דהכא ודאי מוכח מלשונו שלא נתכוין לצורך מזבח, דאם כן הוה ליה למימר "לקרבן" ולא "קרבן", שהבית עצמו לא קרב למזבח. וכדתנן בתמורה (כו:): שהאומר על בהמה טמאה הרי היא עולה, לא אמר כלום, אלא אם כן אמר לעולה. וכיון דאשכחנא בקרא דלשון קרבן מישך שייך אף בבדק הבית, אמרינן דודאי לכך כוונתו, אף שלא אמר "קרבן ה'". (א.ג.).]

זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. ואם כן הכא נמי נימא שמשמש בחלק ידידה. ותיירץ, דכיון שמשמש בכל הבית, ואף בדברים ששותפין יכולין לעכב זה על זה, לא שייך למימר שבחלקו בלבד משתמש. ו**בתוס' בכתובות** (נט:): ד"ה **שדה** כתבו, דלפירושו זה דההקדש לא חייל כנגד השכירות, ימכרו את הבית, והשוכר יטול מדמי המכירה דמי השכירות, והמותר יהיה להקדש.

ג) **בא"ד, שם**. בעיקר סברת התוס' דכיון שיש להקדש שותפות עמו אסור לו לדור בבית, ביאר **בקובץ הערות** (סימן נב, א), דסברי דאיסור מעילה אינו תלוי בדיון גזל. אבל **הרי"ן** (שהובא באות א), דסובר דבהשכיר לו בית זה, יכול השוכר לדור בו אף דחייל ההקדש, סבירא ליה דאיסור הקדש הוא רק משום גזל, וכל שזכאי לדור בבית, אין כאן גזל ולא איסור מעילה. אבל הקשה, דחיוב **תשלומי** מעילה ודאי תלוי בדיון גזל (והוכיח כן מכמה דוכתי), ואם כן לדעת התוס' דהכא לא פקע זכות השוכר, מאי אמרינן "במעילה קאי" דמשמע שיש חיוב **תשלומי מעילה**, ולא רק איסור. עוד כתב (בסימן נג, ב), בדעת **הרמב"ן בכתובות** (נט), דמתיר נמי לשוכר לדור בבית אף דההקדש חייל, דיש לומר דאזיל לשיטתו (שם), דנקט **דקנין שוכר הוי כמו לוקח לזמן**. ואם היה השני רק שיעבוד בעלמא, אפשר דהוי סבר כתוס' דאסור לדור בשל הקדש אף שאינו גזל.

ד) **בא"ד, שם**. ו**הרי"ן בנדרים** (מו:): כתב בשם **ריבנו תם**, דטעמא דהדר ביה במעילה, משום דהקדש מפקיע מידי שיעבוד, ואף הקדש בדק הבית. ונחזינן דמפקיע לגמרי זכות השוכר, ודלא כתוס' דידן. ולדבריו צריך לתרץ הא "דשדה זו לכשאפדנה", דמיירי בקונם, וכמו שמחלק שם הרי"ן, וכן כתבו **בתוס' בכתובות** (נט:): ד"ה **שדה** בתירוץ השני. אמנם הביא דעת **רש"י בבבא קמא** (צ:). ד"ה **הקדש**, דדוקא קדושת הגוף מפקעת מידי שיעבוד, ולא קדושת דמים.

ה) **בא"ד**, והא דפריך הכא היכי מצי מקדיש ליה וכו' והכי פריך היכי מצי מקדיש לענין דמעלה שכר להקדש וכו'. הקשה בספר **חיי אריה**, הא בתוספתא נמי קתני לישנא "דמעלה שכר להקדש", וכמו שהביאו התוס' בסמוך. ותיירץ, דבתוספתא גרסינן "מעלה שכר לבעלים ומעלה שכר להקדש", דהיינו שצריך ליתן להקדש כיון שיכול להקדיש זכותו, ומכל מקום צריך ליתן גם לבעלים, שאינו יכול להפקיע זכותם. והכא דקתני "מעלה שכר להקדש" בלבד, משמע שנותן דוקא להקדש ולא לבעלים, ואהא מקשינן איך יכול להפקיע זכות הבעלים.

ו) **בא"ד**, וזה לשון התוספתא (בבא מציעא פרק ט, הלכה יב), השוכר שדה מחברו והשכירה לאחר רשאי בעל הבית שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך. **בחזון יחזקאל** (שם) ביאר, דהיינו לענין שלא יכול השוכר ראשון להפטר מדמי השכירות ולומר למשכיר שיתבע מהשוכר השני, אבל עיקר השכירות חיילא לדעת **הרמב"ם** (בפ"ה משכירות ה"ה) אשני. ולדעת **יש מי שהורה** (שהובא ברמב"ם שם), דלא חיילא השכירות דשני כלל, לכך אומר לו המשכיר שלא יוכל לדחותו לשוכר השני, דשכירותו לאו כלום היא. והביא דברי **הסמ"ע** (בסימן שטו) דדוקא לענין בית סובר הרמב"ם שיכול להשכיר לאחר, אבל לענין שדה, מודה דלא מצי להשכיר לאחר, שמא יכחישנה. אמנם דקדק מלשון הרמב"ם דלא כהסמ"ע.

ז) **בא"ד**, עמד בעל הבית והקדישה אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו וכל מה שנהנה ממנה הרי זה מקודשת. ביאר **החזון יחזקאל** (שם), דדוקא כלפי השוכר לא חייל הקדש המשכיר, אבל המשכיר צריך ליתן להקדש את כל השכר שקיבל מהשוכר עבור אותם הימים. ואף שכבר קיבל דמי שכירות קודם שהקדיש (למסקנת התוס').

ח) **בא"ד**, דהא דתניא בתוספתא שאין המשכיר יכול להקדיש היינו כשהקדים לו שכרו והכא מיירי בשלא הקדים שכרו. וכן כתב **הרי"ן בנדרים** (מו:): בשם אחרים. וביאר, דכשלא נתן שכרו, כיון שעל כרחך צריך ליתן השכר להקדש, נמצא שיש להקדש יד וזכות בכל הבית כמו שהיה למשכיר, ולפיכך חל ההקדש על הבית, וכי דייר ביה במעילה קאי. אבל כשהקדים שכרו, כיון דאסתלק ליה משכיר לגמרי, לא מצי אסר [אף בקונם]. ו**בקובץ הערות** (סימן נג, י) ביאר החילוק בין הקדים ללא הקדים, דהיכא שהקדים דמי השכירות, זוכה מיד בחפץ לפירותיו, והוי כלוקח לזמן, ובהאי גונא

(כב) **בא"ד**, דמשום מזליה דמשכיר הוא שנחשד על הגזל או על צרות העין. תמהו **בחיי אריה ובמוצל מאש**, הא **לעיל** (טז). אמרינן דנגעי בתים באים על גזל, דמשום שכנס ממון שאינו שלו, יפזר עתה ממונו, כדכתיב ופנו את הבית. וכן על צרות עין היינו על שאינו משאיל כליו, ולא שייך הכא, דהא אין דר בו המשכיר אלא השוכר, ולא יפזרו ממונו של המשכיר.

כג) **תוס' ד"ה אע"פ** (בנמשך לוף כא.), **בתוה"ד**, אלמא משמע דסנדל המוחלט אסור בהנאה. ביאר **המראה כהן**, דאף דהתם אמרינן דטעמא דסנדל המוחלט משום דכתותי מכתת שיעוריה (משום שעומד לשרפה), הוכחת תוס' מדברי רב פפא משמיה דרבא שם, דאמר דאם חלצה בסנדל המוחלט חליצתה כשרה, ועל כרחך לא סבר לטעמא דכתותי מכתת שיעוריה, וטעמא דאסור לכתחילה, על כרחך משום שאסור בהנאה. עוד תמה, לנוסח דידן בתוס' דהטעם דבמוסגר חליצתה כשרה משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, דהיינו טעמא דסנדל **המוחלט** לדעת רב פפא, אבל במוסגר אין צריך לכך, דבאמת מותר בהנאה.

כד) **בא"ד**, והא דאמר הכא דאומר לו הרי שלך לפניך היינו כגון דאמר ליה בית זה. ו**הרי"ן בכתובות** (כד. בדפי הרי"ף) כתב, דעל כרחך מיירי הכא "בבית סתם", דאילו בבית זה, אפילו נתצו אין חייב להעמיד לו בית, כדאיתא **בבבא מציעא** (קג). דבנפל, אזדא ליה. וכתב בספר **חיי אריה**, דלשיטתו צריך ליישב קושיית התוס', דהא דאומר לו הרי שלך לפניך אף שהבית אסור בהנאה, משום דמסקינן **בבבא קמא** (מה). דבאיסורי הנאה אומרינן הרי שלך לפניך. ונודעת התוס' שמיאנו בזה, צריך לומר דסברי, דבשכירות דבית סתם לא שייכא האי טענה, וכמו דלכתחילה אינו יכול ליתן לו בית שאסור בהנאה, שהרי זכותו אינה מיוחדת לבית זה דוקא].

כה) **בא"ד**, והוי כמו מתה או נשברה וכו' ופירש רש"י שם או יפסיד שכרו. הקשה **המוצל מאש**, דמשמע דאף במתה ונשברה אינו יכול לחייבו ליתן לו חמור אחר, ואם כן אפילו נתצו נמי, אמאי יכול לחייבו ליתן לו בית אחר. ותיירץ, דהתם אמרינן דמזלו דשוכר גרם, אבל הכא בודאי יש לתלות במזליה דבעל הבית, וכמו שפירש **רש"י בד"ה נתצו**, ומשום הכי בדאיכא תרתי לטיבותא, א. שאמר לו "בית זה", ב. שהבית עדיין בעין, אין יכול לחייבו ליתן לו בית אחר. ונלפי זה מה שהביאו התוס' משם, לא בתורת ראייה לנידון דידן, אלא לומר דמצינו כיוצא בזה, שהבעלים אינו חייב ליתן לו דבר אחר, ומכל מקום השוכר לא חייב לשלם דמי השכירות. ונראה דהא דבנחלט אינו חייב לו בית אחר, משום שאומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, כיון דמיירי "בבית זה". ודוקא בבית סתם סברי תוס' דלא שייך לומר הרי שלך לפניך באיסורי הנאה].

כו) **בא"ד**, עיין באות הקודמת, **רש"י בבבא מציעא** (עח). ד"ה **חייב**, פירש דמתניתין דמתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור אחר, איירא באמר לו "חמור זה". ונלחכי כתב דאינו חייב להעמיד לו אחר אם רוצה להפסיד שכרו]. אמנם **הריטב"א** (שם) ביאר, דאיירא באמר לו "חמור סתם", ובאמת יכול לתבעו שיתן לו חמור אחר. ובדף (קג. שם) כתב **הריטב"א** בשם רבו, דהיכא דאמר לו "בית זה", ונפל הבית, השוכר חייב ליתן לו כל השכר, אף שהמשכיר אינו חייב להעמיד לו בית אחר, דהוי כמו שקנה בית ונפל קודם שיפרע דמיו. ונדלא כרש"י והביא דדעת **הרמב"ן**, כרש"י.

דף כא ע"א

א) **תוס' ד"ה הכי קאמר**, תימה דהכא משמע דמשכיר יכול להקדיש ביתו אחר שהשכירו וכו', ו**הרי"ן בכתובות** (כד. בדפי הרי"ף) תירץ, דהכא מיירי שהשכיר לו "בית סתם", ומשום הכי מצי מקדיש ליה מהשתא, ויהיב לשוכר ביתא אחרוני, אבל בהשכיר לו "בית זה", אף שהקדשו חל, לא כל הימנו להפקיע זכותו של שוכר, שדר בו כל זמנו. והוכיח דהכא מיירי ב"בית סתם", מהא דאמרינן **לעיל** (כ:): נתצו חייב להעמיד לו בית, וכמו שהובא שם באות כד, וכן כתב **הרי"ן בנדרים** (מו:). [והתוס' אזלי לשיטתם **בד"ה אע"פ** דהתם נמי מיירי ב"בית זה", ומשום הכי לא תירצו כן].

ב) **בא"ד**, והא דאמר הדר בו מעלה שכר להקדש היינו משום שיש להקדש שותפות עמו ואין כל אחד יכול לברר חלקו. הקשה בספר **חיי אריה**, הא קיימא לן **בנדרים** (מו:): כרבי אליעזר בן יעקב, דאמר דשותפין שנדרו זה מזה,

דברי חכמים. ובשו"ת באר יצחק (אבן העזר סימן י, ענף א') הקשה, לפי דעת בעל העיטור שהובא ברמ"א (חושן משפט סימן רה, סעיף יב) דתליוהו וקנה לא מהני אף לרב הונא, אם כן איך מהני כפיה בגט, לפי מה שמבואר בכמה אחרונים דבעינן שהבעל יקנה את הגט, וכשאנו כופין אותו, נמצא שלא זכה בגט, דהוי תליוהו וקנה. ותיירץ, דטעמא דניחא ליה משום מצוה לשמוע דברי חכמים, מהני אף כלפי תליוהו וקנה. וללא כהקצות החושן (בסימן ט, ס"ק א) דנקט דלא מהני טעמא דניחא ליה בכפרה לענין לקנות. ובחיי אריה הקשה, דאכתי לפי הסלקא דעתא דגמ' דבבא בתרא דלעיל, דאכתי לא ידע טעמא "דמצוה לשמוע דברי חכמים", תיקשי איך כופין על הגט, ומה יועיל דינא דרב הונא דתליוהו וזבין. [ולכאורה אין כאן קושיא כלל, דיש לומר דהיינו בגונא שתחילה רצה וקנה הגט, ולאחר מכן התחרט ולא רצה לגרש].

(זו גמ', בחטאת נזיר. כתב הלחם משנה (בפ"י מניירות ה"ח), דהוה מצי נמי למימר באשם נזיר טמא, דכיון שאינו מעכבו מלמנות נזירות טהרה, אתי לשהויי. ולא חש רב פפא להזכירו, דלא נחית רב פפא למימר, אלא דכללא דמתניתין לאו כלל גמור הוא. אבל במוצל מאש כתב, דאף שאינו מעכב, כיון שמכפר לא אתי לשהויי, וכמו חטאת חלב.

(זו גמ', למקראה הקדימו הכתוב. פירש רש"י ד"ה והאמר, שתהא נקרא במקרא תחילה. והתוס' בזבחים (צ). ד"ה למקראה הביאו פירוש רבינו חיים, שצריך להקדיש העולה תחילה. והקשו עליו, דאם כן מאי מקשי הכא, דשפיר יש לומר שאין למשכנה, דהא על כרחא תקדיש העולה כדי שתוכל להקדיש ולהקריב החטאת.

(יח גמ', יקריב אותו מלמד שכופין אותו. הקשו התוס' בראש השנה (ו). ד"ה יקריב, הא על כל מצות עשה נמי כופין, ואמאי איצטריך הכא קרא. ותיירצו, דסלקא דעתין דהכא אין כופין, לפי שכתוב "לרצונו". [ולפי זה הא דנקטא הברייתא "יקריב אותו היינו דאזיל א"לרצונו". ובחידושי הגרי"ז כתב, דלדברי רש"י (לגירסת השטמ"ק אות י, ולקמן (כג): ד"ה ממשכנין), דהגובר נכנס למשכן, אם כן אינו מדין כפיה על המצוות, דמסור לבית דין ולא לגובר, אלא מדין גביית חוב.

דף כא ע"ב

(יט גמ', כי תניא היא בשעת כפרה. ביאר רבינו גרשום, דהואיל וניחא ליה בשעת הפרשה, ודאי אכתי ניחא ליה. אבל הרמב"ם (בפ"ד ממעשה הקרבנות ה"י) כתב, דאפילו חזר בו להדיא בשעת הקרבה, לא איכפת לך, ומקריבין העולה והשלמים שהפריש חברו, שהרי רצה בהן בשעת הפרשה. והמנחת ברוך (בסימן טו) הקשה, דבראש השנה (ו). מיייתנן האי דרשה דלרצונו לגבי אפריש ולא אקריב, ועל כרחך דעיקר דין לרצונו נאמר בשעת הקרבה, כדכתיב "יקריב אותו לרצונו", ובסוגיין יליף הפרשה מהקרבה, ומכל מקום איך יתכן שיקריבו הקרבן כשבשעת הקרבה עומד וצווח שאינו רוצה. ותיירץ, דלא מייירי שאינו רוצה בקרבן כלל, אלא אינו רוצה בקרבן חברו, אלא שיקריב משלו, ובהא מיקרי שפיר "לרצונו". ובתוס' ד"ה מאי כתבו, דטעמא דשמואל דמשום סמיכה אין צריך דעתו וכו'. [ולכאורה יש לעיין, אם כוונתם דאיכא אומדנא דניחא ליה, או דלא חיישינן לרצונו, מאחר שזכה הקדש בבהמה].

(כ תוס' ד"ה מאי, וא"ת מכל מקום הא פליג וכו'. ורש"י בד"ה אף כתב, קא משמע לך רב פפא דקאמר לאמוראי נמי לא קשיין וכו'. וכתב המוצל מאש, דלרש"י דלא קאי אסיפא דמילתיה דרב פפא, לא קשיא כלל קושיית התוס', והתוס' נקטו דקיימינן אסיפיה דמילתיה דרב פפא שאמר "אמוראי ודאי פליגי", והא דאמרינן "מהו דתימא אף בשעת הפרשה ואף על גב דהך קמייתא תיובתיה", היינו כדי שלא לעשות מחלוקת בין האמוראים. ולכך הקשו התוס' דמכל מקום פליגי. ותיירצו, דמכל מקום ככהאי גונא דפליגי השתא לא הוה פליגי. והיינו דהוה אמינא שלכל הפחות אין כאן סברות הפוכות, שדוחק גדול לומר דפליגי בסברות הפוכות.

(כא גמ', דאם כן ליתני עד שיתן. הקשה בהגהות הגר"א, אם כן הוה אמינא דמהני אפילו נותן שלא מדעתו כלל. ותיירץ, דאם כן ליתני כופין אותו שיתן, ומלישנא ד"עך שיתן" איכא למישמע דבעינן עד שיתרצה. ובחיי אריה הקשה, דברישא לגבי קרבנות נמי קתני עד שיאמר רוצה אני, ולא אשכחנא

אמרינן דהשוכר בשלו משתמש, אבל בשלא נתן שכרו, מעיקרא לית ליה אלא שיעבור להשתמש בשל המשכיר.

(ט תוס' ד"ה כי גרסינן, בתוה"ד, והוא לא ידע ומעל כשדר בו וכו'. הקשו בהגהות הרא"מ הורוויץ ובחיי אריה, אם כן מאי קשיא לגמ' אהא דקתני מעלה שכוך להקדש, דכיון דלא נתכוין לגזול ולא נפק הבית לחולין, הרי שפיר מתחייב שכוך להקדש בכל שעה שדר בו מדין תשלומי מעילה. ובספר מוצל מאש תירץ, דלישנא ד"מעלה שכוך להקדש" משמע שהשכוך עצמו (שנתן למשכיר) לא נפק לחולין.

(י גמ', הא מני רבי מאיר היא דאמר אדם מקדיש דבר שלא לעולם. הקשה בחיי אריה, דמדקתני מעלה שכוך להקדש, משמע להדיא, דאף קודם שיבא לידי המשכיר, רק השוכר מסרן ליד הגובר, קדשו המעות. ולדברי הקצות החושן (בסימן קסג, ס"ק א) דחוב הוי דבר שאינו ברשותו, אם כן אף לרבי מאיר איך חל הקדשו, דביבמות (צג). אמרינן, דאף לרבי מאיר עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו, דלא חייל עד דאתי לעולם ויבואו לרשותו. והכא לא באו לרשותו כלל, ואיך קדשו המעות.

(יא מתני', חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן. כתבו התוס' בראש השנה (ו). ד"ה יקריב, דאם עובר אבל תאחר, אף בחטאות ואשמות יש למשכנו, [כדמוכח התם, דדרשינן ליה מקרא "ועשית" אזהרה לבית דין שיעשוך, וקאי נמי אחטאות ואשמות]. והכא מייירי בלא עבר אבל תאחר. והא דכייפינן ליה אעולות ושלמים, משום שהוא מתעצל להביא. ובתוס' ישנים (הנדפס בתוה"ד שם) איתא, שמוציא הוצאות שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו ממה לקנות. והקשה השפת אמת (שם), אמאי ממתנינן לכופו עד שיעבור אבל תאחר, דהיינו אחר שלש רגלים, הא ברגל ראשון כבר קאי בעשה, וכדאיתא בגמ' שם. ותיירץ, דאפשר דדוקא באפריש ולא אקריב איכא עשה ברגל ראשון, אבל היכא דלא אפריש כלל, לא. והריטב"א שם כתב, דהא דאמרינן הכא דאין ממשכנין בחטאות ואשמות, היינו לומר שאין צריך למשכן, כיון שמעצמו יביאם. ולעולם אם רואים שאינו מביא צריך לכופו וכדילפינן התם.

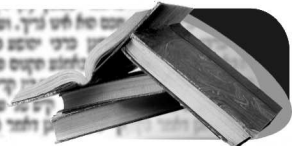
(יב רש"י ד"ה ממשכנין, בתוה"ד, הואיל ולא חובה היא עליה לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי. והתוס' בבבא בתרא (מח). כתבו, דאף דעולה מכפרת אעשה, הא אמר בזבחים (ז): דעולה דורון היא, ומקופיא מכפרא ולא מקיבעא. וכן כתב בחידושי הרמב"ן שם. אמנם רש"י בזבחים (שם) ד"ה מקיבעא לא מכפרא פירש, דהא דמכפרא אעשה מקופיא, קאי אחטאת ולא אעולה. והתוס' (שם) ד"ה עולה כתבו, דעולה דורון היא, אף דאעשה מכפרת יותר מחטאת, דהא מכפרא מקיבעא. ורש"י בד"ה עולה פירש, דאינה באה לכפר על עשה כפרה ממש, אלא לאחר שכיפרה התשובה על העשה, היא באה להקבלת פנים.

(יג מתני', כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכו'. בבבא בתרא (מח). בעי לאתווי מהא ראייה, להא דאמר רב הונא תליוהו וזבין זביניה זביני. ודחי, דשאני הכא דניחא ליה דתהוי ליה כפרה. ופירשו התוס' בד"ה יקריב, דאף דנדרים ונדבות אינן מכפרים, אית ליה כפרה ממה שנדר, שאם לא יקיים נדרו עונו ישא. ובחידושי הרמב"ן (שם) ביאר, דניחא ליה דתהוי ליה כפרה דמקופיא.

(יד [מתני', שם, לכאורה נראה דאין לומר, דדוקא בעולה דאיכא כפרה בעינן "לרצונו" ולא בשלמים, דאם שייך הקרבה בלא רצונו, אף בעולה אמאי מעכב רצונו, דהא עולה קרבה אף בלא שמכפרת, דאדם דלא עבר אעשה כלל נמי מצי להקריב עולה. ועל כרחך ד"לרצונו" אינו רק משום הכפרה, אלא תנאי בעיקר הקרבת קרבן, הלכך אף אי נימא דבשלמים ליכא כפרה, [עיין רש"י (תענית כג). ד"ה פר הודאה, ובטורי אבן ומצפה איתן שם וצריך עיון] בעי רצונו. ומאי דנקט הרמב"ן (הובא באות הקודמת) דבעולה איכא כפרה מקופיא, האמת קאמר דבעולה איכא נמי כפרה מקופיא, ובאמת בלאו הכי נמי בעינן רצונו. (א.ג.).]

(טו מתני', וכן אתה מוצא בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ביאר הרשב"ם בבבא בתרא (מח). ד"ה וכן, דאייירינן בהנך דתנן בהו בכתובות (עז): דכופין אותן להוציא. ובגמ' בבא בתרא (שם) בעי לאתווי מהא נמי ראייה לדרב הונא דתליוהו וזבין זביניה זביני. ודחי, דשאני התם דמצוה לשמוע

הדרק היוזמי

אבל גם בלא מעלה זו מהני ההכרזה בעצם מה שמכריזין שני ימים בשבוע במשך שישים יום. עוד יש לומר, דאין כוונת רש"י שהם ימי אסיפה ומפרסמא מילתא, אלא כיון שבית דין יושבים באותו יום ויכולו לדאוג ולפקח שיכריזו אז. (א.ג.א.).

ג) רש"י ד"ה קולפי טאבו, הכאות גדולות. כתב הרש"ש, דרש"י בסוטה (יג.) ד"ה שקיל העתיק גולפי טובי, ולפי זה יתפרש הרבה (כמו טובא). וגולפי היינו מקלות כדפירש רש"י שם.

ד) בא"ד, רצופין שלשים יום בין יתומים בין הקדש. הלחם משנה (בפ"ג מערכין ה"ב) תמה, הא הקדש לרבי מאיר הוי שישים יום. ובהגהות רבי בצלאל רנשבורג כתב, דרש"י קאי רק על תיבת "רצופין" שהזכיר, שבהקדש נמי הוי רצופין, ולעולם התם שישים יום. וכן כתבו הרש"ש והרא"מ הורוויץ והעולת שלמה.

ה) [רש"י ד"ה ואם בא להכריז, בתוה"ד, וימי הכרזה שמונה עשר יום, צא וחשוב משני שבט וכו'. ומשמע מדבריו, דבעינן דוקא שמונה עשר יום, ואם כן היינו דוקא כשהתחילו בשני הוי שישים יום, אבל אם התחילו בחמישי בעינן שישים ואחד יום, כדי שתהיה הכרזה אחרונה בשני, דבשישים יום הנשלמים ביום ראשון איכא רק י"ז הכרזות. אמנם הרמב"ם (בפי"ב ממלוה ה"ח) כתב בסתמא דמכריזין שישים יום שני וחמישי. וכן כתב הטור (בסימן קט), ולא הזכירו דבעינן שיהיו שמונה עשר הכרזות. ואף דבגמ' אמרו לא הוו אלא תמניסר, אין הכרח דבעינן תמניסר בדוקא, אלא דנקטו המנין הגדול].

ו) גמ', אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן ריבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר וכו' או לכתובת אשה. כתבו התוס' בבבא בתרא (ה:): ד"ה ואפילו, דמדלא אשכחו דגובין אלא בהני גוני, משמע דבסתם בעל חוב אין גובין אף היכא שמת הלוח תוך זמן ההלואה, ואף דמסתמא סברי דחוקה אין אדם פורע תוך זמנו, מכל מקום חיישינן לצררי אף תוך הזמן.

ז) גמ', תנן שום היתומים שלשים יום וכו' אלא לרב אסי קשיא. הקשה בשיטה מקובצת לעיל (כא:): בשם הרא"ש, מהיכא תיתי לגמ' דמתניתין ביתומים קטנים מיירי, דילמא בגדולים דוקא, דלהם ודאי נזקקין. ותירץ, דאי לא איירי אלא בגדולים, הוה ליה למימר "שום ההדיוט", [כיון דבאמת הכרות שלשים יום נוהגת בכל ההדיוט], והא דנקט יתומים, על כרחך משום דמיירי בקטנים, וסלקא דעתן דליהוו קטנים כהקדש דליבעי שישים יום. ולדעת הרמב"ם שהובא לעיל (כא:): אות כד, דדינא דמתניתין דוקא ביתמי, אי אפשר לתרץ כן, דודאי לא מצי תנא למינקט ההדיוט סתם. ואם כן קשיא מנליה למקשן דמתניתין איירא בקטנים. וההפלאה שבערכין כתב, דלדעת הרמב"ם ניחא בפשיטות טפי, דכל דינא דמתניתין דוקא בקטנים. [אבל לדעת המגיד משנה שהובא שם אינו דוקא בקטנים, ולפי זה תיקשין].

ח) [רש"י ד"ה מי צאית, להמתין ימי הכרזתנו בלא ריבית. ולקמן (בעמוד ב) בד"ה אילומא פירש, מי צאית להמתין ימי הכרזה. ומשמע שאינו רוצה להמתין כלל. ומה ששינה פירושו כאן, משום דהכא דמיירי ביש בשטר ריבית, מסתברא דלא איכפת ליה להמתין אם ירוויח ריבית על ימי ההמתנה. אבל לקמן לא מיירי ביש בו ריבית וכמו שביאר בשיטה מקובצת שם, ולכן פירש רש"י שודאי לא יסכים להמתין. ועיין באות יח].

ט) גמ', בקיבל עליו לדון בדיני ישראל, אי הכי ריבית נמי לא לשקול. הרש"ש תמה, אמאי בדיני ישראל לא יטול ריבית, דהא התורה לא אסרה לגוי ליטול מישאל. ובהגהות היעב"ץ נמי הקשה כן, והוסיף, דהא ריבית לאו גזל הוא דליתסר משום גזלה, וכדאמרינן בבבא מציעא (סא.) דליכא למילף איסור ריבית מגזל, כיון דמדעתיה יהיב ליה. ותירץ הרש"ש, דכמו שאינו לוקח ריבית עבור ימי ההכרזה, דהיינו משום שעיקוב הפירעון הוא על פי דין, כמו כן אין לו ליטול ריבית על כל הזמן עד שיגדלו, כיון שבדיני ישראל אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים, ועיקוב הפירעון מדינא הוא. ועיין בחידושי הגרי"ז.

י) [גמ', אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית וכו' עובד כוכבים מי צאית. צריך ביאור מה שייך כאן מי צאית, דהא אין באים ליטול ממנו כלום ואיך יטול יותר מזיבורית בעל כרחינו, וגם למה לא צאית לזה דמשום איוה טענה בא לתבוע יותר מזיבורית. (ש.א.ג. א.ג.). ואולי יש לומר, דכוונת הגמ' דאינו מחוייב לצייט].

דבעי לבטל מודעות. ותירץ, דהתם מיירי לענין ממשכנין אותו, שאינו עושה מעשה, אלא בית דין נוטלין ממנו, ולכך בעינן שיאמר רוצה אני. ונלכאורה צריך עיון, דכדי להקריב לא סגי בממשכנין, דבעינן שיקדיש הבהמה].

כב) גמ', מאי עד שיאמר וכו'. כתב המחנה אפרים (בהלכות גזלה, סימן כו), דמהכא שמעינן, דכל היכא דכופין אותו לעשות, ועל ידי זה עשה, הוה ליה כאילו אמר רוצה אני. [דאי לאו הכי אין ראייה דקאי אביטול מודעה].

כג) גמ', עד דמבטל ליה למודעה. הקשה החשק שלמה, דמלישנא דגמ' משמע, דבעינן שיבטל המודעה בפירוש, וכן מבואר בתוס' ד"ה האי, והיכי שמעינן לה ממתניתין דלא קתני אלא "שיאמר רוצה אני", ולא קתני שיאמר בפירוש שמבטל המודעה.

פרק שום היתומים

כד) מתני', שום היתומים שלשים יום. ונקטו התוס' ד"ה שום היתומים דלאו דוקא יתומים, והוכיחו כן מהא דאיתא בבבא מציעא (לה:): מכי שלמי יומי אכרותא. אבל הרמב"ם (בפי"ב ממלוה ה"ח) כתב להאי דינא דוקא לענין יתומים. ולגבי שאר אדם כתב (בפכ"ב ממלוה ה"ו), דמכריזין עליה כפי מה שיראו. וכתב המגיד משנה (שם), דבגובה מלקוחות הוי כגובה מיתומים, שהרי הם שוים ליתומים לענין שהבא ליפרע מהן לא יפרע אלא בשבועה. אבל ההפלאה שבערכין לקמן (כב.). כתב, דלדעת הרמב"ם קאי האי דינא דוקא לענין יתומים קטנים ולא בגדולים. והביא מקור לדבריו מהא דאיתא בירושלמי דכתובות (פי"א ה"ו), למה שלשים יום, ליפות כוחן של יתומים. וכתב בניאור הגר"א (חושן משפט סימן צח, ס"ק יא) דהרמב"ם מפרש מה שאמרו בבבא מציעא יומי אכרותא, דהיינו שמכריזין כפי מה שיראו. והביא (שם ס"ק יב) דרש"י (שם) ד"ה מכי, הביא למתניתין דהכא, וחזינן דנקט כתוס'. והטור (בחושן משפט סימן קג) כתב, דנראה דאין לחלק בין יתומים לשאר גוביינא, דכיון שנמכר שלא מדעתו על פי בית דין, צריך שומא והכרזה כמו בשל יתומים.

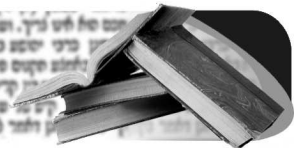
כה) רש"י ד"ה דנידוכר, בעל הבית באורתא מאי דאמר לפועלים בצפרא. כתב הדרישה (בסימן קט, ס"ק א), דלפירושו צריך לפרש שעת הוצאת פועלים היינו שיוצאים מביתם, והכנסת פועלים היינו כניסתן לביתם. וכמו שפירש רש"י בבבא מציעא (פג:): ד"ה בכניסתו וכו' וביציאתו. אמנם בשיטה מקובצת הגיה ברש"י איפכא.

כו) תוס' ד"ה כך, בתוה"ד, ואם המלוה רוצה לעכב בכך ששמוהו בית דין וכו' אוקימנא ליה ביד המלוה מיד. אבל הטור (בסימן קג) כתב, דאפילו אם המלוה רוצה ליטלה בדמי השומא, מכריזין, שמא ימצאו מי שיטלה ביותר. והבית יוסף הביא דבירושלמי כתובות (פי"א ה"ו) איתא כדברי התוס'. ונבירושלמי שם משמע, שאף לכל אדם הרוצה ליטלה כשומתן, מוכרין לו מיד, אבל התוס' הזכירו רק מלוה. אבל הביא, דתלמודא דידן (כתובות ק:): משמע דפליג אירושלמי.

דף כב ע"א

א) גמ', כרבי מאיר או כרבי יהודה. העולת שלמה תמה, אמאי נסתפקו הא ודאי דלפום ריהטא אתיא כרבי יהודה, וכמו ששאלו על אתר "והא רבי מאיר שלשים קאמר". ותירץ, דאפשר דרב נחמן בר יצחק שאלו שתי השאלות כאחת, כרבי מאיר ובהקדש, או כרבי יהודה וביתומים. ומסדרי הש"ס חילקו.

ב) גמ', בא להכריז וכו' בשני ובחמישי ששים. והרמב"ם (פי"ב ממלוה ה"ח) כתב, דמכריזין שלשים רצופין, או ששים יום שני וחמישי, ומכריזים בבוקר ובערב בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלים. מבואר בדבריו, דאף כשמכריזין בשני וחמישי, מכריזין בבוקר ובערב. וקשה, לפי מה שכתב רש"י בד"ה ואם, דטעמא דשני וחמישי, לפי שהם ימי הדין, והיינו שמחמת כן הוא זמן אסיפה, דהתינה בבוקר, אבל בערב מסתמא כבר יצאו לעירם וליכא אסיפה. ובפרט לדעת התוס' לעיל (כא:): ד"ה בשעת, דהכרות הערב קודמת להכרות הבוקר, הא בערב עדיין לא באו לשם. (ש.ב.). אמנם יש לומר, דמה שהם ימי אסיפה הוא רק טעם למה העדיפו ימים אלו על שאר ימי השבוע,

הדרגת היוזמי

מסכת ערכין דף כב - דף כג

יא בשבט - יב בשבט התשע"ב

כוכבים וכו'. כתב בשיטה מקובצת בשם הרא"ש, דהכא מיירי בלא ריבית [ולא כדמוקמינן לעיל (בעמוד א) ביש בו ריבית]. וכתב המוצל מאש, דהכא מוקמינן בדתבע העכו"ם, ולהכי צריך להזקק לו אף שאין בו ריבית. דאמת הוא דאפשר לפרש מתניתין בתרי גוני, או ביש בו ריבית, או בדתבע, והתלמוד אתי לאשמעינן בכל דוכתא חדא אוקימתא, וכיון דלעיל (בעמוד א) קאי אדברי רב אסי שהזכיר דנוקקין לשטר שיש בו ריבית, מיתו התם אוקימתא דריבית בפירושא דמתניתין.

יט גמ', ורבא אמר משום שובר. הקשה בהגהות חשק שלמה, אמאי נקט דוקא שובר, הא מצי למימר נמי שמא פרע בפני עדים, והשתא ליתנייהו קמן. ותירץ, דקמשמע לן, דאף במקום שכתוב בשטר, דהימניה למלוה לומר שאינו פרוע אפילו נגד עדים, מכל מקום יש לחוש לשובר שכתוב בכתב ידו, משום הודאת בעל דין. ובספר מעשה חושב כתב, דלהכי לא נקט רבא שמא פרע לו בעדים, דהוי מילתא דלא שכיחא שיפרע בעדים וישאיר השטר ביד המלוה וכמו כתב הרא"ש בבבא בתרא (פרק א, סימן ט), ולא בעי למיחש להכי.

כ תוס' ד"ה רבא אמר משום שובר, ואיכא בינייהו וכו'. כתב העולת שלמה, דנפקא מינה עוד, לפי מה שכתבו התוס' בבבא בתרא (ה: ד"ה ואפילו, דאף במת הלוחה תוך זמן הפירעון חיישינן לצררי, דהיינו דוקא למאן דחייש לצררי, אבל לשובר דהוי פירעון גמור, אין לחוש בתוך זמנו. [אמנם בבבא בתרא (ה: סבר רבא דלא אמרינן כלל חזקה אין אדם פורע תוך זמנו, ולהכי לא מצו תוס' לפרש האי נפקא מינה בדעת רבא].

כא [בא"ד, דהשתא לשובר ליכא למיחש וכו' ואם איתא דהוה ליה שובר הוה מסר ליה. משמע מלשונם דלא דיינינן ליה כהודאת בעל דין שאין לו שובר, אלא דסברא הוא דמסתמא לית ליה, אבל אם בסוף ימצא שובר, נסמוך עליו. דאף דאמר שאין לו עוד שטרות, אפשר ששכח מאותו שטר, ולא היה דרך הודאה אלא סיפור דברים בעלמא].

כב תוס' ד"ה אמר ליה, בתוה"ד, דמשום צררי אין למנוע לפרוע שלא בפניו, משום שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו וכו' אבל משום חששא דשובר לא הוה מסיק אדעתיה לומר כן. ביאר העולת שלמה דטעם בחילוק, דצררי אינם פירעון גמור, אלא שנתנו בתורת משכון, ומשום הכי, כיון שיש טעם שלא יהא כל אחד וכו', ואין כאן אלא ספק משכון, מצו הבית דין להגבותו. אבל חשש שובר שהוא חשש פירעון גמור, אין בית דין יכולים לבטל ולהוציא ממון שלא כדין מטעמא דלא יהא כל אחד וכו'.

כג גמ', ומי חיישינן לשובר והתנן הנפרעת וכו'. הקשה הצאן קדשים, לפי מה שכתבו התוס' בד"ה רבא, דאיכא גונא דליכא למיחש לשובר, דהיינו כשהודה שאין לו שום שטר חוץ משטרות אלו, שמא הכא מיירי בכחאי גונא, ומשום הכי אמר רב נחמן דגובין, וטעמא דרבי יצחק נפחא דאמר דאין גובין מבעל חוב, משום דחייש לצררי.

דף כג ע"א

א גמ', ואלא הא דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו וכו' לימא כתנאי אמרה לשמעתייה. הקשה האור גדול (פרק ו משנה א), איך השוה קנוניא דמתניתין להא דרב הונא, דהכא אינו גזול מהקדש, דהגבייה תהיה כדין, אלא שמערים להפסיד להקדש. אבל בדרב הונא, אם משקר הרי הוא עושה שיגזול ממש את ההקדש, ואין אדם עושה כן. ותירץ, דאם מגרשה מחמת קנוניא, אכתי לא מטי זמן פריעת הכתובה. ואפשר עוד, דאפילו הגט אינו כלום ועדיין היא אשת איש, וממילא הגבייה שלא כדין. והא דמשה בר עזרי, היינו משום דצורבא מרבנן יודע הדין, וגומר בדעתו לגרש גירושין גמורים.

ב תוס' ד"ה אלא, בתוה"ד, דקנוניא זוטרתיה כגון לפטור עצמו משבועה אדם עושה וכו'. בהגהות הרא"מ הורוויץ תמה, הרי החשש שמא באמת אינו חייב לו, ונמצא גזול ממש מהקדש, ואמאי קרו לה קנוניא זוטרתיה. והרש"ש ביאר, דכיון דאף בלא שיפטרנו מהשבועה יוכל לישבע ולגבות הממון, נמצא שאין גורם בקנוניא אלא להפסיד להקדש הזכות להשביע.

ג תוס' ד"ה דחזקה אין אדם חוטא ולא לו. כתב בספר מוצל מאש, דטעות סופר הוא, וצריך לגרוס "חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש".

יא גמ', משום חנינא מתנינן לה. פירש רש"י בד"ה משום חנינא, שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להם. והערך (בערך חן, ג) פירש, שכשהאשה יודעת שגדול כוחה ליטול כתובה, משמשת ומשרתת לבעלה בכל כוחה, ומתוך כך תמצא חן בעיניו ויהיה שלום בינו לבינה. והביא פירוש רבינו חננאל, דהיינו כדי שיהיה לה ממון ותינשא בו.

יב גמ', כיון דשמענא וכו' יתמי דאכלי דלאו דידהו לזילו בתר שיבקייהו מכאן ואילך מיוזקנא. כתבו התוס' בסנהדרין (לא). ד"ה חייביה בתירוץ אחד, דמהאי טעמא נמי, אף דבעלמא אין מקבלים עדות אלא בפני בעל דין (וקטן כשלא בפניו דמי), גבי קטן מקבלים. [והוזינן מדבריהם, דהא דאמר רב "לזילו בתר שיבקייהו", לאו משום דסבר דמעיקר הדין חייבים ופליג אטעמייהו דשאר אמוראי, דאם כן אינו טעם לקבל עדות בפני קטן. אלא כוונת רב, דאף דמעיקר הדין פטורים, יש להם לשלם חוב אביהם].

יג גמ', אמר רב פפא פריעת בעל חוב מצוה וכו'. כתב בעליות דרבינו יונה (בבבא בתרא קעד). דרב פפא סבר דשיעבודא לאו דאורייתא, ואין השיעבוד על הנכסים, אלא על הלוח מצווה לפרוע, וכן איכא מצוה לפרוע על בניו הגדולים כשהניח להם קרקעות. ורב הונא בריה דרב יהושע דפליג אטעמא דמצוה, איכא למימר דסבר דשיעבודא דאורייתא, אי נמי לאו דאורייתא, ורבנן שעבדינהו לנכסיה בין מיניה בין מיתמי. אבל בתוס' הרא"ש בכתובות (פו). כתב, דאף דסבר רב פפא שיעבודא דאורייתא, מכל מקום אמר דלאו בני מיעבד מצוה נינהו, דנכסיהו דבר איניש אינון ערבין ביה, וכיון דלוח לא מחייב, לא נתחייב גם הערב.

יד גמ', רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אתפסיה. כתב הרשב"ם בבבא בתרא (קעד). ד"ה רב הונא, דלדידיה יתמי בני מיעבד מצוה, כדאמרינן הכא, דיתמי דאכלי דלאו דידהו לזילו בתר שיבקייהו. וכתב ההפלאה שבערכין, דחזינן מדבריו, דדברי רב הונא לא קאי לפרושי מעיקרא מאי טעמא לא, אלא אף בתר מילתיה דרב דיתמי דאכלי לאו דידהו וכו', אכתי מהני טעמא דצררי, דהא אי איכא צררי לא הוי לאו דידהו. ולפי זה, דוקא מילתיה דרב פפא אתי לפרושי מעיקרא מאי טעמא לא.

טו תוס' ד"ה אמר, הלכה כרב נחמן בדיני דנוקקין לנכסי יתומים. הרש"ש תמה, מהא דמסקינן לקמן (בעמוד ב) דאין נוקקין. ועל מה שכתבו התוס' והכי נמי איתא בהכותב וכו' אלמא נוקקין, תמה בהגהות הרא"מ הורוויץ, דמנא להו דלא איירי התם בגדולים, ומה הביאו מדברי רבי יוחנן יותר מכמה משניות דנפרעים מהיתומים, דעל כרחך אינך אמוראי יפרשו דמיירי בגדולים. והעולת שלמה תירץ, דתוס' מפרשים, דרב נחמן קאי רק אכתובה, וקאי אדלעיל מיניה דאמר "משום חנינא מתנינן לה", אבל בשאר חובות לא מיוזקק רב נחמן כלל. ושפיר כתבו התוס' דבכתובה קיימא לן דגובין כרב נחמן. ומייתו נמי ראייה מדברי רבי יוחנן, לטעמא דחנינא שאמרו כאן, ואף דהתם נאמר האי טעמא לענין קדימת האשה משאר בעלי חובות, נראה לתוס' לדמותו גם לענין לגבות מקטנים. ועיין בהפלאה שבערכין שהאריך בביאור התוס'.

טז גמ', שלחו מתם דשמתוה ומית בשמתיה. ביאר רבינו גרשום, דדוקא בהאי גונא ליכא למיחש לצררי, אבל בשחייב מודה סבירא להו דאיכא למיחש לצררי. אבל היד רמה בבבא בתרא (קעד): כתב דכל שכן היכא דחייב מודה, ואשמועינן קילתא וכל שכן חמירתא.

יז רש"י ד"ה והלכתא כרב הונא, דהיכא דלא שמתוה חייש לצררי. הקשה המוצל מאש, דהוה ליה לומר איפכא, דהיכא דשמתוה גובין, ולא אמרינן לאו בני מיעבד מצוה, דבהא פליג אדרב פפא. וביאר, דכבר שמעינן ממה שאמרו "דשמתוה ומת בשמתיה", ולמה הוזקקו להוסיף הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע. ועל כרחך דאתו לאפוקי מדרב נחמן דמסיק דנוקקין. וכן ביאר העולת שלמה. והרשב"ם בבבא בתרא (קעד): כתב, דלא גרסינן והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, אלא הלכתא, והכל חדא מילתא, דבשמתוה ומית בשמתיה גובין, ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו,

דף כב ע"ב

יח גמ', אילימא מבעל חוב עובד כוכבים מי צאית וכו' מבעל חוב עובד

קבלן בעלמא, שאמר לשון קבלנות, וכדאמרין בבבא בתרא (קעד:), ומשום הכי משתעבד, דכיון שאמר שיפרע ממנו תחילה, גמר ומשעבד נפשיה. והרמב"ם (בפי"ז מאישות ה"ט) כתב, דקבלן דכתובה היינו שאמר לאשה הנשא לזה ואני נותן כתובה זו. [שהוא לשון קבלנות].

(יג) גמ', ואיבעית אימא אבא לגבי בריה שיעבודא משעבד נפשיה. הרמב"ם (בפכ"ה ממלוה ולוה ה"ו) כתב, דהיינו דוקא בקנו מידו. והראב"ד שם כתב, דאף בלא קנו מידו משעבד. והמגיד משנה ביאר סברת הרמב"ם, כיון שאין כאן מתן מעות, וליכא למימר על אמונתו הלוהו, דמי לערב הבא לאחר מתן מעות, דבעי קנין. והמשנה למלך הקשה, דלא דמי, דשאני התם שכבר היתה ההלוואה וחסרון כסף, [מה שאין כן הכא ערבותו מתחילת חיוב הכתובה היא]. ועוד, כיון דאמרין דאבא לגבי בריה משתעבד יותר משאר אינשי, אמאי בעי קנין. ורבינו גרשום כתב, דאבא לגבי בריה משעבד נפשיה למהוי קבלן. וכן כתב בבבא בתרא (קעד:), דדוקא לענין קבלנות מהני באבא לגבי בריה. אבל היר רמה (שם) כתב, דמהני אפילו בערב סתם, וכן כתב הרמב"ם (שם).

(יג) גמ', מאי טעמא מצוה קעביד ולא מידי חסרה. ביאר הרשב"ם בבבא בתרא (קעד:), ד"ה מצוה, דלא מידי חסרה לאשה, דטב למיתב טן דו, ולטובתה נתכיון. [ומשמע, דאם לא היה נחא לה בזיווג, היה נחשב כאילו חסרה במה שנשאת על פיו]. ובהגהות מיימוניות (פי"ז מאישות אות ז) הביא יש אומרים, דדוקא בגונא שנעשה ערב לכלה אמרינן דלאו מידי חסרה, ד"טב למיתב טן דו, אבל אם נעשה ערב לחתן [עבור הנדוניה שנתחייבה האשה להכניס], משתעבד. ועיין שם.

(יד) גמ', שם. כתבו התוס' בגיטין (ג). ד"ה מצוה, דבעינן לתרי טעמי כדי להפטור, דמצוה, ולא חסריה, אבל אי איכא חד מינייהו, משתעבד. אמנם רש"י (שם מט:), ד"ה דברי הכל, הזכיר טעמא דלא מידי חסרה בלבד. והמהר"ם שוף שם עמד בזה, שלא הזכיר רש"י טעמא דמצוה. וכן ביאר בחידושי הרמב"ן (שם), דכיון דלאו מידי חסריה בהימנותיה, הדר הויא ליה כשאר אסמכתא, ואיהו נמי לשם מצוה עבד, ולא לשעבד נפשיה. [ומשמע מדבריו, דעיקר הטעם משום דלא חסריה].

(טו) רש"י ד"ה אי לית ליה, בתוה"ד, דכיון דאין לו ממה ליפרע מן הלוה לא גמר ומשעבד נפשיה. וכעין זה כתב רש"י בגיטין (מט:), ד"ה אית ליה, דהיכא דאית ליה נכסי איכא למימר עלייהו סמיך הערב הזה וגמר ושעבד נפשיה. והיר רמה בבבא בתרא (קעד:), הקשה אהאי טעמא, דאדרבא, דאם נתחייב מפני שסמך שלא יפסיד בסוף, הוי אסמכתא, וכדמצינו גבי משחק בקוביא. ולכך פירש, דבאיכא נכסים ללוה, אית ליה הנאה דאמרי דאיניש מהימן הוא, יותר מאחרים, מדהלוה דוקא על אמונתו אף שהיו ללוה נכסים. אבל בליכא נכסים ללוה, לא מוכח דנאמן על המלוה טפי מאחריני ומשום הכי אינו משתעבד.

(טז) תוס' ד"ה ערב, תימה לרבי וכי לא ידע שבכל הש"ס אשה גובה כתובתה מן הלקוחות. החק נתן ביאר קושייתם, דלא אישתמיט בחד דוכתא למימר דלא גביא אלא בהדרת הנאה.

(יז) רש"י ד"ה למה לי, בתוה"ד, דהא לא חל הקדש עלייהו, דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ביאר בחידושי הגרי"ז, דאין כונת רש"י לומר דלא חייל ההקדש כלל, אלא דלא חייל כלפי זמן הגוביינא של הבעל חוב. וכעין זה מצינו במתניתין לקמן (כו:).

(יח) תוס' ד"ה משום, בתוה"ד, ואין להוכיח מהא דפירש רש"י אהא דאמר רבא (בבבא קמא לג:), עשה שורו אפותיקי וכו'. כתב בספר חיי אריה, דבבבא קמא לא מצאנו להאי לישנא, אלא כוונתם למה שפירש רש"י בגיטין (מ:), ד"ה הקדש, על מה שאמר רבא שם הקדש מפקיע מידי שיעבוד, ופירש רש"י כגון שעשה שורו אפותיקי והקדישו. [וכן איתא ברש"י בבא קמא (צ). ד"ה הקדש]. והקשה, מה הוכיחו התוס' משם, דילמא שאני התם דעשאו אפותיקי.

(יט) בא"ד, ונראה דמתניתין מיירי בכל נכסי בין ממקרקעי בין ממטלטלי. ביאר הקצות החושן (בסימן קיז, ס"ק ג), דהא דאינו גובה מלקוחות, היינו מדרבנן, וכמו שכתב הרשב"א בקידושין (בקונטרס אחרון, ונדפס בדף טו.), דמן התורה מטלטלין נמי משתעבדי. והקדש דמי להפקר ולא ללקוחות. [ולא

(ד) גמ', מר סבר יש לו הפרה. הגרע"א בגליון הש"ס ציין לדברי התוס' יו"ט בבכורות (פרק ה משנה ה), שכתב דהכא מצינו שנקטו לשון הפרה לגבי התרת חכם, וכדכתבו התוס' בבכורות (לו). ד"ה מפירין דבכמה מקומות נקטו בגמ' לשון הפרה לגבי חכם, אף דבאמת גבי חכם לשון התרה הוא הנכון. [וכדאיתא בנדרים (עח). "בעל מיפר ואין חכם מיפר"], ונקטו כן משום לישנא דקרא. [כלומר, דבקרא הוזכר גבי נדרים לשון הפרה, ולא לשון התרה].

(ה) תוס' ד"ה מר סבר, בתוה"ד, דאין צריך לפרט הנדר כי אם הלשון שנדר בו. אמנם בשו"ת הרשב"א (חלק ד, סימן סב) כתב, שצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר, והוא העיקר, שהרי מה שצריך לפרט הוא כדי שידעו הסיבה שנדר בשבילה, ולא יתירו לו אם נדר כדי להתרחק מן האיסור או מן הגזל. והבית יוסף (ביוורה דעה סימן רכח) דקדק כן מדברי רש"י בגיטין (לה:), ד"ה צריך. ולישיתם צריך לתרץ כמו שכתבו התוס' בגיטין (שם) ד"ה קסבר, דבלאו הכי דחתה הגמ' אותה אוקימתא.

(ו) גמ', שבית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש. פירש רש"י בד"ה הקדש טעות, כגון שור לכן היוצא מביתי הקדש ונמצא שחור. הקשו התוס' בבבא בתרא (קכ:), ד"ה דתנן, מהא דאיתא בנזיר (לא). דבית שמאי מיירי, באומר אילו הייתי יודע שיצא כזה הייתי אומר כזה, ואם כן, איך מוכח מינה דאין שאלה בהקדש, דאדרבא חזינן מדבריהם, דאזלינן בתר מחשבתו ולא דיבורו, וכמו כן נימא דיש שאלה בהקדש [דטעות דעתו תבטל דיבורו]. ותירצו בשם רבינו תם, דכיון דאמרי דאזלינן לחומרא שיחול הקדש, בתר דעתו אף שסותר דיבורו, כל שכן דאזלינן לחומרא בתר דיבורו אף כשהוא סותר לדעתו, ומשום הכי אין שאלה בהקדש. [עייין בשו"ת המבי"ט (סימן צ"ח) שכתב, דמדאורייתא חכם מתיר את הנדר אף בלא חרטה כלל, ורבנן תקנו דליבעי חרטה. ולכאורה לדבריו צריך עיון, אמאי לבית שמאי לא מהני שאלה בהקדש (והיינו מדאורייתא כמבואר בבבא בתרא קד:), כיון שאין דעתו פועלת בהתר, ומה שייך להקדש טעות. (א.ג.).]

(ז) גמ', אטו כל דמגרש בני דינא מגרש. כתב הנודע ביהודה (תנינא, אבן העזר סימן קיד), דאין להוכיח מכאן דמהני גרושין שלא בפני שלשה, דאפשר דהיינו שאינו מגרש בפני בית דין של מומחין היודעים לדינא דמתניתין, אלא מגרש בפני שלשה הדיוטות דלא ידעי לדינא דידירנה הנאה. וכן כתב כבר בפירוש רבינו גרשום.

(ח) גמ', בריה שאני וצורבא מרבנן שאני. כתב ביר רמה בבבא בתרא (קעד:), דהיינו דוקא בדאיתנהו להני תרי טעמי בהדי הדדי, אבל באי איתא חד מינייהו אכתי מקרי רשע. אבל הריטב"א (שם) כתב, דשמעינן מינה, דשרי להשיא עצה לצורבא מרבנן למכור הנכסים כרבן שמעון בן גמליאל [ולאו דוקא בבנו. ולדבריו הווי תרי שינויי].

(ט) גמ', שם. הקשה בספר חיי אריה, כיון דמסקינן דמותר להשיא לו עצה זו לכתחילה, חזינן דאין איסור במה שמגרש על מנת לגבות הכתובה, ואם כן מה הקשה רבא "דירנה הנאה תנן", ואמאי צריך להדירה הנאה כדי שלא יגבה הכתובה, הא בהאי גונא מותר לו לכתחילה לעשות כן. והיר רמה בבבא בתרא (קעד:), כתב, דמדירין אותו, דלא לימרו "מחנפי רבנן אהרדי".

(י) גמ', ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד. כתב המגיד משנה (בפכ"ה ממלוה ה"ו), דמדלא משני דמיירי בשקנו מידו, משמע כדעת הרמב"ם (שם), דאף בדקנו מידו לא משתעבד, ודלא כראב"ד (שם) דסבר, דבקנו מידו חייב. וביאר סברת הרמב"ם, דאמרין בבבא בתרא (קעג:), דכל ערבות אסמכתא היא, אלא דמשום "דאית ליה הנאה דמהימני ליה, גמר ומשעבד נפשיה". ואם כן הכא דלאו מידי חסריה ולא גמר ומשעבד נפשיה, כדאמרין בסמוך (בעמוד ב), הדר הויא ליה כשאר אסמכתא, ואסמכתא לא קניא אפילו בקנו מידו. (ועיין שם מה שכתב בדעת הראב"ד).

דף כג ע"ב

(יא) גמ', קבלן הוה. פירש רש"י בד"ה קבלן, שהתפיסה רב הנא מטלטלי לכתובתה, והיא השלמתו לאביו, דהיינו קבלן שנושא ונותן ביד. וכן כתב רש"י בגיטין (מט:), ד"ה בקבלן, והוסיף, דאחר שנתנה לאביה המטלטלין, חזר ונתנן לבעל. ובחידושי הרמב"ן (שם) כתב, דאין פירושו מחזור, אלא מיירי

התפילין מהקונה כדי לקיים מצות תפילין, והיינו כשהקונה מתרצה למכור לו. (א.ג.א.).

ד) מתני', ולא בצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן. ובבבא קמא (קב): מקשינן, מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה, ואיך זוכה בהם האשה. ובעי להוכיח מהא דאמרינן "שליחותיה קעבדי" וכידי אשתו דמי, אף שלא הודיע לצבע שהוא שלוחה, וכדעת רבי יוחנן (שם) גבי שליח, דנקינן החיטים לבעל המעות אף שלא ידע המוכר. ורבי אבא דחי דהטעם במתניתין דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא. וביאר הרשב"א (שם) בפירוש אחד, דדעתו של אדם קרובה לאשתו ובניו, וגמר בדעתו טובא להקנות להן, ומהני אפילו להפקיע מהקדש דאורייתא. והוכיח **מכתובות** (נד). דהכא דינא קתני, ולא תקנתא דרבנן לגבי הקדש. אבל **בהגהות אשר"י** (בבא קמא פרק ט, סימן יח), הביא בשם **מהרי"ח**, דדוקא במקדיש ומעריך אמרינן דנעשה כמו שהקנה, אבל בעל חוב שפיר גבי מינייהו. וביאר **הקצות החשן** (סימן צו, ס"ק י"ג), דהמהרי"ח מפרש האי דאמרינן "נעשה כמי שהקנה", דאינו קנין, אלא ש"עשו את שאינו זוכה כזוכה", ודוקא לענין הקדש וערכין, ולא לגבי בעל חוב. ומה שמבואר **בכתובות** (נד). דמתניתין דינא קתני דזוכה האשה לגמרי, היינו דוקא כשבאו הבגדים לידה ועשתה בהן קנין גמור. והא דמיייתי ראייה ממתניתין דידן, אף דהכא מיירי אף בלא קנין, היינו דחוינן מהכא דהבעל רוצה להקנות לאשתו לגמרי, דאי לאו הכי, לא היו אומרים "עשו שאינו זוכה כזוכה".

ה) מתני', ולא בצבע לשמן. **הסמ"ע** (סימן צו ס"ק ט) ביאר, דהיינו אפילו כשהיו הבגדים שלו, ואחר כך נמלך ליחודן לשמן, זכו בהם "בשינוי" שצבען לשמן. **הקצות החשן** (שם, ס"ק יד) כתב דשינוי לא שייך אלא בגנב וגזלן, והכא מיירי בבגדים שלה שמסרן לצבע שיצבעם, ואשמועינן תנא דאף בשבח הצבע זכו. או דמייירי שאמר לאומן שיעשה בגדים צבועין לשם האשה, והא דקתני "ולא בצבע" היינו משום דבגדים צבועים קרויין "צבע".

ו) מתני', אף על פי שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח וכו'. ופירש רש"י **בד"ה אף על פי**, כגון גבי נכסי יתומים. **הדרישה** (בחושן משפט סימן קט ס"ק ב), דייק מדבריו, דהא דעבדים נמכרים בכסותן לשבח, היינו דכשבא בעל חוב ליפרע מנכסי יתומים, צריך להלביש את העבד כדי שימכר ביוקר, וכן לגבי פרה ומרגלית ממתנין שימכרו ביוקר. וכן הוכיח מדברי **הטור**, דבדין גביית חוב מנכסי לזה כתב (בסימן קג), דאין לשום אלא כפי הזמן והשער שנמכרין הקרקעות עתה באותו מקום, ואילו בהלכות גביית חוב מיתומים (בסימן קט) לא כתב להאי דינא, דמשמע דביתומים **קטנים** החמירו וחששו לטובתן יותר. אבל הביא **דהבית יוסף והרשב"ץ** (שהובא בבית יוסף) השוה דינא ד"אין להקדש אלא מקומו ושעתו" אף לענין גביה מיתמי. וכתב דלשיטתם בעינן לפרושי דהא דקתני "אף על פי שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח", דלא מיירי כשגובין מנכסי יתומים, (דאין לחלק בינם לשאר בעל חוב) אלא באפוטרופוס הבא למכור נכסי היתומים לצורכן. והדרישה הוכיח כפירוש זה, דהא אין גובין מטלטלי דיתמי לחובת אביהן כלל, ובמתניתין דמייירי במטלטלין, על כרחך לא מיירי לענין גביית חוב אביהם. ודוחק לומר דמייירי בחוב שלו לצורך היתומים עצמן, שנפרעין ממטלטלין שלהן.

ז) מתני', אין להקדש אלא מקומו ושעתו. כתב **הרא"ש בקידושין** (פרק א, סימן יז) דכמו דאין להקדש אלא מקומו ושעתו, הוא הדין לענין מקח וממכר, והא דאמרינן **התם** (יב). דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי, אינו אלא חומרא מדרבנן, אבל מעיקר הדין אין נפקא מינה במה ששוה פרוטה במקום אחר, כדמוכח הכא. וכתב דמדברי **הרמב"ם** (פ"ד מאישות הי"ט) משמע, דמהני מדאורייתא הא דשוה פרוטה במדי, **והרמב"ם בפירושו המשניות** כתב בטעם דינא דמתניתין, כיון שהריוח מההמתנה אינו ודאי, ויתכן שעל ידי ההמתנה נבא להפסד ולחסר מדמיהם. ומשמע דמתניתין לא אתיא לאשמועינן צורת השומא והערכת הכהן, אם נערך כפי מקומו או כפי מקום אחר כפירוש **רש"י בד"ה דאתו וד"ה שלא ישהה**, אלא אשמועינן מתניתין, דהגובר אין ממתין למכור אותו ביוקר כדי להרויח, אלא מוכרין אותו מיד כפי מה שימצאו. וכן כתב **הרמב"ם** (בפ"ג מערכין הי"ט), שאין בית דין ממתנין אלא **מוכרין** הכל במקומו ובשעתו. נולפי זה אין ראייה לענין שוה פרוטה במדי,

תיקנו רבנן אלא בלקוחות]. **ובמילואי חושן** (ריש סימן לט) הביא כמה ראשונים דסברי דמטלטלי לא משתעבדי מדאורייתא.

כ) מתני', נותנין לו מזון וכו' וכסות וכו'. כתבו **התוס' בבבא מציעא** (קיד). ד"ה מה, דהא דמסדרין בגביית ערכין, היינו דוקא כשנוטלין ממנו בתורת פירעון, אבל כשנוטלין ממנו בתורת משכון אין מסדרין, ואהא אמרו בגמ' שם, שבערכין אין דין חזרת משכון, דעל כרחך היינו אף על כלים הנצרכים לו. אבל **בחידושי הרמב"ן** (שם) **והנימוקי יוסף** (שם סט. מדפי הרי"ף) כתבו, דמלישנא דמתניתין מוכח, דאף בשעה שנוטלין משכון, בעינן לשייר לו כל הכלים הנצרכים לו.

כא) מתני', וכסות שנים עשר חודש. כתב **הרמב"ם** (בפ"ג מערכין ה"ז), דאין משיירין לו כסות של שבתות וימים טובים.

כב) מתני', מיטה מוצעת. **ובבבא מציעא** (קיג): אמרינן, דנותנין לו שתי מטות, אחת שאוכל עליה ואחת ששוכב עליה, כדי שילך לאחר אכילתו מעט, משום דהאוכל ולא הולך ארבע אמות קודם שיישן קשה לגוף. וכתבו **התוס' (שם) בד"ה מיטה**, דטעמא דבמתניתין דידן קתני מיטה ולא מיטות, משום דהכא קתני **מיטה מוצעת**, ומוצעת לא שבקינן ליה אלא אחת. וכן כתב **הרמב"ם** (פ"ג מערכין ה"טו), דנותנין לו מיטה לישב עליה, ומיטה ומצע לישן עליה. ונלכאורה מבואר בדבריו, דדוקא לשינה היה דרכן במצעות, אבל בישיבה לא. אמנם **הב"ח** (אורח חיים סימן רסב) כתב אמה שכתב **הטור**, ויסדר שולחנו וכו' ויציע המטות וכו'. אף על גב דבמימרא דר' יוסי אמר שולחן ערוך **ומטה מוצעת**, וכן כתב **הרמב"ם** (בפ"ל משבת ה"ה) אפילו הכי כתב רבינו (הטור) ויציע **המטות** בלשון רבים, משום דאפילו לגבי סדור בעל חוב נותנים לו ב' מטות מיטה לישב עליה ומטה לישן עליה. ולכאורה דבריו תמוהים, דאדרבא דברי הרמב"ם מדוייקים וכמו שכתב לעיל, ועיין נמי **בפרישה** (באורח חיים שם) שכתב, דהצעת המיטה האמור גבי שבת, היינו אמטה שיושבין עליה, וצריך עיון. (א.ג.א.).

כג) מתני', ותפלויו. כתב **הטור** (חושן משפט סימן צו) בשם רבי יהודה ברצלוני, דאפילו הוא תלמיד חכם ותורתו אומנותו, אין מניחין לו ספריו ואפילו ספר תורה, לפי שהם כשאר נכסים. ולא אמרו שנותנין לו תפלויו, אלא מפני שהן דרך מלבוש ומצוה המיוחדת לגופו, וכשם שנותנין לו כסותו, כך נותנין לו תפלויו. **והבית יוסף** הביא דיש חולקין דמניחין לו ספריו.

כד) מתני', לו אבל לא לאשתו. עיין לקמן כד. אות ב.

דף כד ע"א

א) גמ', ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך, פירש רש"י **בד"ה הוא**, דמ"הוא" דרשינן ליה. אבל **הרמב"ם בפירושו המשניות** כתב, דרשינן "ואם מך הוא - מערכך", כלומר שאם הוא מך, תן לו מערכך, שישאר לעצמו. וכן משמע **בשיטה מקובצת בשם הרא"ש**, ד"הוא" איצטריך רק לדרשה ד"הוא ולא אשתו ובניו".

ב) גמ', אבל לא אשתו ובניו, מאי טעמא הוא מערכך ולא אשתו ובניו מערכך. כתב **הדרישה** (בחושן משפט סימן צו, ס"ק מ"א), דאף למאן דאמר דחייב במוזנות אשתו מן התורה, גזירת הכתוב הוא דאף ששיעבודה קדים, אין לה דין קדימה כלפי ערכין. והביא דברי **ספר התרומות**, דאף בשאר בעל חוב אמרינן דאין מסדרין לאשה למוזנותיה, ואף ששיעבודה קדים, ומשום דילפינן "מיכה מיכה" מערכין לבעל חוב, וכדאיתא **בבבא מציעא** (קיד). **ובפרישה** (שם ס"ק מא, ד"ה וכן) כתב, דלא אמרינן דשיעבודה קדים, משום דלא חייבה התורה מוזנות לאשתו בתורת **חוב גמור** אלא שתהיה כגופו, ויתן לה כמו שמאכיל לעצמו. עור כתב, דמה שאין צריך ליתן לאשתו, משום שמן הדין היו נוטלים ממנו הכל, אלא שהתורה זיכתה לו, וכדילפינן **לקמן** (כד). "לו ולא לאשתו", ומשום הכי אין חיוב מוטל עליו ליתן לאשתו מאלו המוזנות שזיכתה לו התורה. שוב כתב, דמיהו יש לומר שצריך לחלוק עמה אלו מוזנות שזיכתה לו תורה.

ג) רש"י ד"ה סליקו ליה תפלוין, חלצו לו תפילין מראשו עד שיפדם בדמים. הקשה **בחידושי הגרי"ז לעיל** (כג): מה כוונת רש"י במה שכתב "עד שיפדם", דכיון שזכה בהן הלוקח, אם לא ירצה לכאורה אי אפשר לקנות ממנו בעל כרחו. ונלכאורה יש ליישב, דכוונת רש"י שהמוכר צריך להשתדל לפדות

(בסוף העמוד) מפרש רב דהא דקתני במתניתין אחר היובל, היינו באמצע יובל, שהוא מופלג מן היובל (כפירוש רש"י לקמן (כד.) ד"ה באמצע). ואינו כפירוש רב הכא ד"אחר" הוא סמוך, לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. (טז) גמ', שם. הקשה הרש"ש, רב דמפרש ד"אחר היובל" היינו אחר בסמוך, מנלן דבמופלג מן היובל גואלין בגירוע. [דאין לומר דקל וחומר הוא, דהא חזינן דבפחות משתי שנים סמוך ליובל אינו נגאל בגירוע]. וכתב, דילפינן לה מדכתיב "על פי השנים הנתורות" דלשון "נותרות" משמע שהן מיעוט השנים. וכן איתא בתורת כהנים אקרא (ויקרא כז, יח) ד"ואם אחר היובל" סמוך ליובל, מופלג מן היובל מנין, ת"ל ואם אחר היובל יקדיש שדהו וכו'. וביאר המלבי"ם, דהילפותא מסיפיה דקרא דכתיב "על פי השנים הנתורות". (יז) תוס' ד"ה סוף סוף, בתוה"ד, ומשני התם לא הדרא ומובנא הכא הדרא ומובנא. ביאר המוצל מאש, דהכא נמי דמי לנערה, דכיון דלא הדרא השדה לבעלים ביובל לא יכול לחזור ולהקדישה. אבל הקשה, דמכל מקום הכהן שקיבל השדה ביובל יכול להקדישה. ותיקן, דאפשר דכיון שאין הבעלים עצמן יכולים לחזור ולהקדיש, לא מיקרי הדר ומקדשי. עוד תיקן, דאם הכהן יקדישה, אינה כדיון מקדיש שדה אחוזה. דתנן לקמן (כו:) הכהנים מקדישים וגואלים לעולם. ולכאורה צריך עיון, דדיון זה אינו אלא בערי הלויים כדתנן לקמן (לג:) וכרש"י לקמן (כו.) ד"ה דהא. (א.ג.).

(יח) תוס' ד"ה מאי טעמא דרב, ואם תאמר אמאי הוצרך לפרש טעמא דרב כיון דסתר קל וחומר דשמואל. ובשיטה מקובצת תירץ בשם הרא"ש, דאף דסתר רב קל וחומר משום דלא הדרא לבעלים. מכל מקום נילף מכח הקל וחומר דתצא מיד לכהנים, כמו בהקדיש קודם היובל. ולהכי איצטריך נמי למילף ממשמעותא דקרא. וכן כתב בהגהות הגר"א.

(יט) בא"ד, אם כן למה הוצרך לסתור הקל וחומר דהא קרא בהדיא כתיב. והשיטה מקובצת תירץ בשם הרא"ש, דאין הכי נמי, ו רב לא השיב כן אלא לסתור קל וחומר דשמואל, וטעמיה מקרא. [ועיין דברי הרא"ש שהבאו אותה הקודמת, ולדבריו לא מצי לתרץ כתיורן התוס' כאן, דאי הוה קל וחומר היינו מפרשים קרא כשמואל דמשנת היובל היינו אחר היובל, דבאמת לרב נמי שייך למילף מקל וחומר דתצא לכהנים מיד, ועל כרחק צריך לומר דמשמעות הקרא מפקע מהקל וחומר ולא להיפך. (א.ג.).]

(כ) גמ', בשלמא לשמואל לא גואלין לאחר יובל פחות משנה וכו'. פירש רש"י בד"ה בשלמא, דקמשמע לן מתניתין דבשנת היובל עצמה אין צריך לגאול, דלא קדשה. והלחם משנה (בפ"ד מערכין ה"ב) ביאר בדעת הרמב"ם, וכן ביארו בהגהות הגר"א והרש"ש, דאף לשמואל צריך לפרש ד"אין גואלין" היינו בגירוע, כדמפרש בסמוך אליבא דרב, וכוונת הגמ', דבשלמא לשמואל ניהא, דבפחות משנה אחר היובל לא משכחת גירוע, דאכתי לא עברה שנה מהקדשו, אבל לרב דמצי להקדיש ביובל עצמו, אם כן בתחילת שנה שלאחר היובל אפשר לגאול בגירוע. וכתבו הלחם משנה והרש"ש, דאפשר דאף רש"י מפרש כן, וכוונתו במה שכתב דקמשמע לן דאין מקדישין ביובל, דאף דכונת התנא דאין גואלין בגירוע, הא כבר שמעינן לה מסיפא, דקתני דאין מחשבין חדשים, וכדמקשינן בסמוך אליבא דרב, אלא דלשמואל יש לפרש דנקט תנא להאי דינא, לאשמועינן ממילא דלא מצי להקדיש ביובל.

דף כה ע"א

(א) גמ', מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה. פירש רש"י בד"ה לעשות ולעיל (כד.) ד"ה אבל, דמחשבין חדשים אלו שיצאו כיציאה גמורה, כדי לפחות משתי שנים, ואינה נגאלת בגירוע. [אמנם לפי זה לכאורה קשה הלשון "לעשות חדשים לשנה" דהא סגי לחשב חדשים אלו כמות שהן כדי לפחות משתי שנים, אף בלא שנחשיבם שנה. (א.ג.).] אמנם הרמב"ם (פ"ד מערכין ה"ח) כתב, דאם נשאר שנה וחדשים עד היובל, אם רצה הגובר לחשוב החדשים שנה, ויתן שני שקלים ושני פונדיונין לכל זרע חומר, הרי זה מותר, לפי שאין מחשבין חדשים להקדש. [דהיינו להיפך מפירוש רש"י].

וכתב בהשגות הראב"ד, דאמת הוא שכך כתוב בספרים ומנין שאם רצה הקדש לעשות חדשים שנה עושה, והיכי דמי כגון דאקדשה בפלגו דארבעין ותמני וכו'. אבל הקשה עליו מסברא. והרדב"ז ביאר, דאם ידוע שהוא רוצה על כל פנים לגאול, אין עושין מהחדשים שנה, אלא אומרים לו לגאול שלא

דהכא שההקדש מוכרין אותו מיד, ודאי אין יכולים למכרו אלא כפי שנמכר כאן].

(ח) תוס' ד"ה אין להקדש, ואם תאמר אם כן למה צריך להמתין שום ההקדש שישים יום וכו'. כתב בחידושי הגר"ז, דלפי מה שפירש רש"י בר"ה ושעתו, דהכא מיירי לגבי דין הישג יד, לא קשיא קושיית התוס', דדוקא לענין הערכת האדם אזלינן בתר השתא, אבל בעלמא כשבאין למכור נכסי הקדש, ודאי מקפידים על רווחא דהקדש וממתניין ומכריזין שישים יום.

(ט) בא"ד, ויש לומר דהכא מיירי במטלטלין וכו'. שמא יגנבו. הקשה הרישה (חושן משפט סימן קט, ס"ק ב), התייבח במה שאין מכריזין, וכפירוש רש"י בכתובות (ק:) ד"ה שמוא, שמתוך שמתאספים בני אדם לראותם, יש לחוש שיגנבו. אבל בהמתנת פרה ליום השוק לא שייך האי טעמא. וביאר, דעיקר כוונת התוס' לחלק, דדוקא במטלטלין נאמרה גזירת הכתוב ד"ונתן את הערכך ביום ההוא" כדילפינן הכא, ולא בקרקע. וכונתם להוכיח דמתניתין דלעיל (כא:) דקתני שום היתומים שלשים יום, ושום ההקדש שלשים יום, איירא לענין קרקע ולא במטלטלין, מדאמרינן בכתובות (ק:) דאין מכריזין על מטלטלין. וכן הרמב"ם כתב (בפ"ג מערכין ה"כ), דדוקא במטלטלין ועבדים אין להקדש אלא מקומו ושעתו, אבל בקרקעות מכריזין עליהן שישים יום ואחר כך מוכרין אותן.

(י) רש"י ד"ה שלא ישהה, בתוה"ד, ולפי דמים ששמואה יתן שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר. הקשה הרש"ש לעיל (יז:), הא תנן התם עני והעשיר נותן ערך עשיר, דהיינו אפילו בהעשיר אחר הערכת כהן כדמוכח ברש"י בבא מציעא (קיג:) ד"ה ומפץ. ותיקן, דשמוא הא דעני והעשיר נותן ערך עשיר, היינו דוקא כשהעשיר כל כך, שיש לו עתה ליתן כל הערך. והכא מיירי שלא העשיר כל כך.

(יא) גמ', קדש לה' סתם ההקדשות לבדק הבית. פירש ר"ע מברטנורא, (פ"ו מ"ה) ד"ה ושעתו, שלא ישהה קודש לה', דמשמע, כל דבר שהוא קודש לה' כגון סתם הקדשות שהן לבדק הבית, כולן יהיו נותנים ביום ההוא מיד, שלא ישהה אותן. וטעמא כתב הרמב"ם, דוימנין דאתו לאשהווינהו כדי להשביח ואתו לידי פסידא, ומהאי טעמא נמי אין משתכרים בשל הקדש, וכן ביאר הרמב"ם (בפ"ג מערכין ה"ט). אמנם רבינו גרשום כתב, דבדק הבית היינו מקום שבא כולו לה' לבנין, ואין ממנו הנאה לא לכהנים ולא למזבח. ולכאורה משמע שמפרש, דמכתיב "קדש לה'" ילפינן לדינא דסתם קדש אזיל לה', דהיינו לבדק הבית ולא למזבח. ועיקר האי דינא מפורש במתניתין בתמורה (לא:). וצריך עיון, אמאי לא אייתי בסוגיא דהתם להאי קרא שהוא מקור הדין, ואולי יש ללמוד בדבריו נמי כהרמב"ם].

פרק אין מקדישין

(יב) גמ', יהא אדם חס על נכסיו ואל יקדיש פחות משתי שנים. והתוס' ד"ה רב (בנמשך לעמוד ב') כתבו בתירוץ אחד, דמה שלא אמרו שלא יקדיש בשנה ראשונה, דהתם ידע וקביל עליה. ולפי זה לא אשמועינן מתניתין דינא כלל, אלא אתיא להודיע לאדם שלא יטעה. וכן כתב בשיטה מקובצת. אבל הרמב"ם (בפ"ד מערכין ה"ט) כתב, לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי שנים לפני היובל.

(יג) רש"י ד"ה רב ושמואל, בתוה"ד, פונדיון זה מה טיבו קולבון לפרוטרוט. עיין לקמן (כה.) אות ג.

(יד) תוס' ד"ה רב ושמואל (בנמשך לעמוד ב') שיכול להמתין עד ג' שנים לפני היובל. הקשה בחידושי הגר"ז, דהא בשתי שנים סגי. וכתב דאפשר דנקטו שלש שנים, משום שאם ימתין אחר תחילת שתי שנים, כבר לא יהיו שתי שנים שלמות, ובעל כרחיה צריך לפדות קודם שיתחילו השתי שנים, על מנת שיחול הפדיון מתחילת השתי שנים.

דף כד ע"ב

(טו) גמ', בשלמא לרב היינו דכתיב וכו' ואם אחר היובל אלא לשמואל מאי אחר היובל, אחר אחר. כתב הרש"ש, דנראה דפליגי בפלוגתא דאמוראי בבראשית רבה (פכ"ד) אי לשון "אחר" משמע סמוך, או מופלג. ואף דלהלן

בגירוע, כיון שהוא פחות משתי שנים לפני היובל. אבל באופן שאין הדבר ברור, דשמה לא ירצה לגאול בחמישים שקלים עבור פחות משתי שנים, ואם יניחנה ביד הקדש תצא ביובל לכהנים, לפיכך גזירת הכתוב הוא שיהיה הדבר מסור לגובר, שאם רואה שיש תועלת להקדש לעשות מהחדשים שנה, יעשה. [ולכאורה צריך ביאור, מאי איכפת לן שיניחנה ביד הקדש ותצא לכהנים ביובל, הא פסק הרמב"ם (שם ה"ט) דהכהנים נותנין את דמיה להקדש, ואדרבא ירויחו יותר, דעכשיו אינו נותן אלא שתי סלעים ושתי פונדיונין. (א.ג.).]

(ב) מתני', המקדיש שדהו בשעת היובל. כתב הרשב"ם בבבא בתרא (קב:) ד"ה המקדיש, דלא גרסינן בשנת היובל, דהא במקדיש בשנת היובל עצמה פליגי רב ושמואל לעיל (כד.). והתוס' (שם) ד"ה המקדיש כתבו, דרוב ספרים גרסי לה במתניתין דהכא, ויש לומר דשנה שאחר היובל מיקרי שנת היובל, מדלא קתני בשנת היובל עצמה כדקאמר בפלוגתא דרב ושמואל. [ולכאורה משמעות לשונם, דבין לרב בין לשמואל מתניתין איירא בשנה שלאחר היובל, ואף דלרב המקדיש בשנה שאחר היובל אינו פודה בחמישים אלא במ"ט סלעים, צריך לומר דרב יעמיד מתניתין כרבנן, ואיהו דאמר כרבי, וכדאמרין לעיל (כד:). (א.ג.).]

(ג) מתני', נותן סלע ופונדיון לשנה. ובשיטה מקובצת הביא הא דבכורות (ג.) דלחשבון זה נמצא למ"ט שנים חמישים סלע ופונדיון, ופונדיון היינו קולבון לפירוטו. וביאר בב' דרכים, א. דבאמת כשפודה בתחילת היובל נותן חמישים בלבד, וכדמוכח מרישא דמתניתין דקתני "נותן חמישים שקל כסף" ולא קתני חמישים ופונדיון. אלא דמשום דאי אפשר לחלק יפה החמישים שקל למ"ט, הוסיפו פונדיון כאשר חילקוהו למ"ט שנים, וקבעו לכל שנה סלע ופונדיון, אף שראוי להיות פחות פורטא. וכן ביארו התוס' בשבועות (מד:) ד"ה התקבלת. ב. דתוספת הפונדיון הוא להכרע, וכשפודה בתחילת היובל נותן חמישים שקל ופונדיון, ולא חש למנותו הואיל ואינו אלא להכרע, והביא שכן מפורש בתורת כהנים (בחוקותי פ"י ה"ה), שנותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין. וכן כתב רש"י בבכורות (ג.) ד"ה והלא וד"ה קולבון.

(ד) מתני', ואם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו אלא נותן כולו כאחד. הקשה בחידושי הרמב"ן בקידושין (כ:) מאי שנא מהא דאיתא התם, דבהקדש מצי לגאול לחצאין [וכדחתנן לקמן (ל.)]. ותירץ בשם הראב"ד, דשאני הכא שאינו גואל גאולה שלמה, שאם בא לגאול בסלע ופונדיון שנותן בשנה זו, נמצא דאחר השנה זו עדיין משועבד הוא להקדש, ובעינן שיוציאו לגמרי מרשות הקדש.

(ה) גמ', וליקדשו באנפי נפשיהו. ביאר הרשב"ם בבבא בתרא (קג.) ד"ה ליקדשו, דהא דאמר "באפי נפשיהו" היינו לענין שיכול לפדות כל אחד בפני עצמו, כמקדיש שתי שדות שיכול לפדות כל אחת לחוד. והתוס' (שם) ד"ה ואמאי תמזוה עליו, מהא דאיתא בקידושין (כא.) דהגואל שדה אחוזה גואל לחצאין. ואם כן אף אם לא היו שדה באפי נפשיהו היה יכול לגאלן בפני עצמן. והביאו פירוש ר"י, דהא דאמר "ליקדשו באפי נפשיהו" לאו למימרא שיש חילוק במה שהן באפי נפשיהו, אלא דרצה לומר, דאף שהן נחשבין באפי נפשיהו, מכל מקום ליקדשו. ועיין במה שכתב הרשב"א בקידושין (כא.) מודפס בדף כ:). ועיין בגמרא בקידושין (סא.) גרסינן, "נהי דבהדי ארעא לא קדשו נקדשו באפי נפשיהו". ופירש רש"י (שם) בד"ה נהי דלא קדשי בהדי ארעא להיות נמדדין בקרקע שוה להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות בחשבון, מכל מקום לקדשו באפי נפשיהו להיות נמדדין לפי מה שהן ולא יעלה מדרון שלהם בחשבון.

(ו) גמ', אי הכי פחות מכאן נמי. הקשו התוס' בבבא בתרא (קג.) ד"ה אי הכי, דבלאו הכי נמי תיקשי מסלעים, דודאי אינם ראויים לזריעה, ואם כן קשה אפילו פחות מכאן נמי. ותירצו, דבכמה מקומות הוה מצי למימר ולטעמין ולא קאמר. עוד תירצו, דמעיקרא סלקא דעתין דלא בעינן כלל שיהא ראוי לזריעה, וניחא הא דפחות מכאן הוי הכל שדה אחת, ובגבוהין עשרה או עמוקין עשרה, חשובין בפני עצמן. אבל השתא דאמרת דמשום דמלאים מים אין נמדדין, דבעינן ראוי לזריעה, קשה. והשיטה מקובצת (בהשמטות אות ז) תירץ בשם הרא"ש, דמעיקרא הוה מפרש דמיירי בסלעים שיש עליהן עפר וראויין לזריעה, ובגבוהין עשרה אין נמדדין עמה, לפי שהם חשובים שדה

פני עצמה. אבל השתא דאמרת דוקא באינן ראויין לזריעה, קשה דאפילו פחות נמי. **(ז) רש"י ד"ה אי נמי לא אכלה,** שלא זרע וכו' ולא השכירה לשום אדם. הקשה הרש"ש, מהא דאיתא במגילה (כו:) דאפילו בית הכנסת אסור להשכיר, משום דבקדושתיה קאי. וכן איתא לעיל (כא.), היכי דייר ביה במעילה קאי, ומשמע דאי אפשר להשכיר קרקע של הקדש. ועיין שם באות א ואות ג. **(ח) מתני', גאלה אחר וכו' וגאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל.** וכן גירסת רש"י ד"ה גאלה אחד, ותוס' לקמן (כו.) ד"ה וגאלה. ובמשנה שבמשניות (פרק ז משנה ג) הגירסא "אין יוצאה לכהנים ביובל". וכן כתב הרמב"ם (בפי"ד מערכין ה"ב). וכתבו התוס' (שם), שאין המקדיש יכול לגאול מיד האחר בעל כרחו. וכתב בחידושי מהרי"ח (על המשניות), דאפשר דלדעת הרמב"ם יכול המקדיש לגאול מהאחר בעל כרחו, כיון שיש לו ריוח במה שלא יצא ממנו לעולם, והתוס' דנקטו שאין יכול לגאול ממנו בעל כרחו, אולי לשיטתם דיוצאת מהמקדיש ביובל אף אם יגאל ממנו, ואין לו ריוח מגאולה זו, ולכך אינו יכול לגאול בעל כרחו. והמאירי בקידושין (יז:) כתב, דהמקדיש גואל מיד האחר כמו שגואל מיד הגובר. [ומשמע בין לענין דגואל בעל כרחו ובין לענין שאין יוצאת ממנו ביובל].

דף כה ע"ב

(ט) גמ', בת מהו שתעמיד וכו' כיון דלענין נחלה בת במקום בן כאחר דמי לא מוקמה. רבינו גרשום פירש, דלהאי גיסא, אף כשאינה במקום בן לא מוקמה שדה לאביה. וכן דקדק בליקוטי הלכות (בזבח תודה ד"ה כי אחר) מדברי רש"י ד"ה כל שהוא, וכתב שכן משמע מסתימת הרמב"ם (פ"ד מערכין ה"כ). וכתב, דלפי זה הוא הדין בן הבן אינו מעמיד שדה לוקנו, כיון שבמקום הבן כי אחר דמי.

(י) גמ', אשה מי מעמיד לה שדה. וכן גירסת רש"י בד"ה אשה. וכתב הליקוטי הלכות (בזבח תודה ד"ה אשה) דלפי זה הספק אם יכול הבן להעמיד לאמו אפילו במקום דליכא בעל, דכיון דבמקום בעל הבן כאחר דמי, ממילא אף בליכא בעל כן, וכמו שנתבאר באות הקודמת לגבי בת. אמנם כתב, דמסברא דחוק לומר שהבן לא יעמיד כלל לאמו. וכתב דאפשר דדוקא כל שהוא אחר במקום הבן, אמרינן דאף בדליכא בן אינו מעמיד, וכמבואר בדברי תנא דבי רבי ישמעאל, אבל מי שהוא אחר במקום בעל, אפשר דמכל מקום בדליכא בעל הרי הוא מעמיד. והביא רבינו גרשום גריס "מי מעמיד לה בעל שדה" ולפי זה לא מספקא לן בבן, דהוא ודאי מעמיד בין במקום בעל בין שלא במקום בעל, דבן קודם לכל, ומספקא לן דאפשר דהבעל נמי אלים כוחו שלא יחשב כאחר במקום בן. והרמב"ם (פ"ד מערכין ה"כ"ב) נמי הזכיר הספק רק לגבי הבעל, וכתב הכסף משנה, דמשמע דלא גרס כגירסתא דידן בגמ'.

(יא) גמ', בעל מוקים לה שכן יורשה. כתב הלחם משנה (פ"ד מערכין ה"כ"ב), דהרמב"ם פסק (בפי"ב מאישות ה"ג) דירושת הבעל דרבנן, והקשה דאם כן אמאי הביא להאי ספיקא, דאין לומר דמהני תקנת חכמים לענין זה, דמאי דיוצאה לכהנים הוא מילתא דאיסורא, ואולי אין בידם להפקיע. והחק נתן כתב, דחשיב מילתא דממונא ולא דאיסורא, והוכיח כן מדברי הכסף משנה (פ"ד מערכין ה"י).

(יב) רש"י ד"ה אשה, שהקדישה שדה מלוג. כתב העולת שלמה, דודאי נשואה שהקדישה נכסי מלוג, אין הקרקע יוצאת לכהנים ביובל לענין שיאכלו פירותיה, השייכים לבעל ואין האשה יכולה להקדיש זכות הפירות. אלא דמכל מקום איכא נפקא מינה מזכיית הכהנים בגוף השדה, שאם ימות הבעל בחיי האשה, יזכו הן בכל הקרקע.

(יג) גמ', ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כל שכן. פירש רש"י בבבא קמא (קט:) ד"ה וגאלה, דמיירי דהכהן הלוך מהגובר היה מבני המשמר של יובל. [ומשום הכי שייך האי קל וחומר]. ועיין לעיל אות ז.

(יד) תוס' ד"ה אחוזות, בתוה"ד, כדאיתא בסוף מכות (לד.) וכו' מי דמי התם קא זכי בעלמא הכא שקיל ליה. וברבינו גרשום (שם) גרס שקיל ליה כוליה. וכן בשיטה מקובצת שם. [והיינו דהקושיא ד"דיו להיות כנדרן" שלא יזכה בכולה אלא כפי חלקו עם אחיו].

רטושים" ביובל שנין].

(יט) [רש"י ד"ה ממקדיש בית, בתוה"ד, הלכך כי פריק לה אחר הרי דמיה לבדק הבית. מבואר בדבריו, דלעולם ילפינן גזירה שוה ממקדיש בית, אלא דבפדאה אחר אין הכהנים חייבים ליתן דמיה להקדש, משום דהפודה כבר נתן הדמים להקדש. אמנם מדברי התוס' בסוף ד"ה מה, מבואר, דהגזירה שוה דיוצאה בדמים ולא בחינם אתי דווקא להיכא דלא גאלה אחר].
(כ) בא"ד, יהבי כהנים דמי חמישים שקל וכו'. העיר הזבח תודה (ד"ה גמר קודש), דכיון דממקדיש בבית ילפינן לה, טפי מסתברא דדינו כמקדיש בית דפודה בשוויו.

(כא) תוס' ד"ה ורבי שמעון, תימה שהרי בתחילה שואל הספר מ"ט דרבי יהודה וכו' ואחר כך שואל מאי טעם דרבי שמעון וכו'. הקשה ההפלאה שבערכין, דיש לפרש בפשיטות דבתר דמייתי רבי יהודה גזרה שוה, מקשינן מאי טעמא דרבי שמעון, דהיינו אמאי לא יליף לה מהתם. וכתב, דנראה דהתוס' גרסי "מאי טעמא דרבי שמעון", ומשום הכי קשיא להו דמעיקרא מסתברא טעמא דרבי שמעון והדר בעי מאי טעמו. אבל לגירסא דידן דגרסינן "ורבי שמעון גמר קודש קודש מכבשי עצרת", שפיר איכא למימר, דאף דמסתברא טעמא דרבי שמעון, מכל מקום הקשו האי גזירה שוה מאי עביד לה. והעולת שלמה כתב, דכיון דמסתברא הוה אמרינן כרבי שמעון, אם כן לא לכתוב הגזרה שוה כלל.

(כב) בא"ד, (בנמשך דף כו.), דאשכחין כי האי גונא בבבא קמא גבי הכוהו בעשר מקלות וכו'. ובגליון כתב, דצריך לומר בסנהדרין (עח.). והחק נתן ביאר, דכוונת התוס' להוכיח מהמשך הסוגיא בסנהדרין, דהקשו בתחילה מאן דמדמי לה לטריפה מאי טעמא לא מדמי לה לגוסס, ואחר כך הקשו לאידך גיסא, מאן דמדמי לה לגוסס מאי טעמא לא מדמי לה לטריפה, דהווי ממש כסוגיין. דחוינן דהכי דרך הגמ' למיבעי מאי טעמא דהאי מאן דאמר, ומאי טעמא דאידיך, אבל אינה ראייה דחד מינייהו מסתבר טעמי טפי.

(טו) בא"ד, ויש לומר דאי לאו אחזתו הוה אמינא מגזרה שוה דכהן כהן כהן מגזל הגר דאינה יוצאה מתחת ידו. כתב העולת שלמה, דאף דבברייתא נקיט דהסלקא דעתין היה מכח קל וחומר, לאו דוקא הוא, אלא ניחא ליה לתנא למינקט קל וחומר, וכמו שכתבו התוס' לקמן (לג.) ד"ה אמר. וולדברי התוס' הסלקא דעתין היה שיוכה אף במשמר שאינו שלו, וכמו בגזל הגר. ומה שכתב רש"י בבבא קמא (והובא באות ה) דהסלקא דעתין היה דוקא כשהוא במשמר שלו, היינו לפי לשון הברייתא דנקטו הסלקא דעתין מכח קל וחומר].

(טז) מתני', הכהנים נכנסים לתוכה ונותנין את דמיה. כתב העולת שלמה, דלאו למימרא דהוא חובה על הכהנים, דלא גרעי מבעלים גופייהו דאינם חייבים לפדותה על כורחם. אלא דבהגיע היובל זיכתה להם התורה לפדותה, ותהיה לכהן הפודה אותה כשדה אחוזה. עוד כתב, דאם הכהנים אינם רוצים לפדותה, אין מוכרים אותה לזרים, אלא ימתין הגזבר עד שיבוא כהן ויפדנה. ועיין לקמן (כו.) אות ז.

(יז) מתני', ונותנין את דמיה. כתב רש"י בד"ה ממקדיש בית, דיהבי כהנים דמי חמישים שקל ושקלי לה. וכתב המשנה למלך (פ"ד מערכין הכ"ו), דאף דבפדיון הבעלים או אחר, שיעור החמישים הוא רק למקדיש בתחילת היובל, הני מילי היכא דכל פדיונו הוא עד היובל, אבל כהנים שלאחר פדיונם הרי הוא כשדה אחוזתן, בעו ליתן חמישים אף בגונא שהמקדישים לא הקדישם בתחילת יובל. אמנם כתב, דבדעת הרמב"ם נראה, דיש לכהנים ליתן את שויה ולא חמישים שקל הקצוב בתורה, משום דהאי שיעור נאמר דווקא היכא דפודהו קודם היובל.

(יח) מתני', אלא נקראת שדה רטושין. ביאר ר"ע מברטנורא, דלשון רטושין היינו עזובה מבעליה, וכדכתיב "אם על בנים רוטשה" (הושע י, יד). והוסיף התפארת ישראל, דקרינן לה הכי, כדי שידעו דבעלה לא גאלה, וכשיגאלנה אחר תצא לכהנים ביובל. [אמנם אכתי צריך ביאור מה הוא לשון "רטושי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30

בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד"ח בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>